

Selvitys esiopetuksen velvoittavuudesta

Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2013:5

Jarmo Kinos ja Tuire Palonen

Selvitys esiopetuksen velvoittavuudesta

Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2013:5

Jarmo Kinos ja Tuire Palonen

Opetus- ja kulttuuriministeriö / Undervisnings- och kulturministeriet

Koulutuspolitiikan osasto / Utbildningspolitiska avdelningen

PL / PB 29

00023 Valtioneuvosto / Statsrådet

<http://www.minedu.fi/OPM/julkaisut>

ISBN 978-952-263-213-5 (PDF)

ISSN-L 1799-0327

ISSN 1799-0335 (PDF)

Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä/

Undervisnings- och kulturministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2013:5

Kuvailulehti

Julkaisija
Opetus- ja kulttuuriministeriö

Julkaisun päivämäärä
5.6.2013

Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri) Selvitysmiehet: Jarmo Kinos ja Tuire Palonen		Julkaisun laji Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä Toimeksiantaja Opetus- ja kulttuuriministeriö Toimielimen asettamispvm 20.12.2012 Dnro 89/040/2012	
Julkaisun nimi (myös ruotsinkielinen) Selvitys esiopetuksen velvoittavuudesta (Utredning om obligatorisk förskoleundervisning)			
Julkaisun osat Muistio ja liitteet			
Tiivistelmä <p>Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti joulukuussa 2012 hallitusohjelman ja Koulutuksen ja tutkimuksen vuosien 2011–2016 kehittämissuunnitelman mukaisesti selvityshenkilöt tutkimaan esiopetuksen velvoittavuutta. Tehtävänä oli selvittää mahdollisuudet muuttaa esiopetus velvoittavaksi koko ikäluokan pedagogisesti laadukkaaseen varhaiskasvatukseen osallistumisen varmistamiseksi. Piti myös tarkastella, mitkä tekijät vaikuttavat esiopetuspalveluiden käyttämättä jättämiseen; selvittää toimenpiteet, joita esiopetuksen muuttaminen velvoittavaksi edellyttäisi sekä arvioida keskeiset esiopetuksen velvoittavuuteen liittyvät vaikutukset; vaikutukset lapsille ja heidän perheilleen, taloudelliset vaikutukset, vaikutukset valtion ja kunnallisten viranomaisten toimintaan, yhteiskunnalliset vaikutukset ja muut mahdolliset vaikutukset. Selvitys tuli luovuttaa maaliskuun loppuun mennessä.</p> <p>Selvitystyön perusteella esitämme, että 6-vuotiaiden esiopetus muutetaan velvoittavaksi ja koko ikäluokkaa koskevaksi. Laadukas esiopetus on kaikkien lasten perusoikeus ja erinomainen ennaltaehkäisevän kasvatustyön muoto. Esiopetus takaa hyvän perustan koulun aloittamiselle. Esiopetuksen velvoittavaksi tekemiseen pätee ”Ex post facto” -periaate, jonka mukaan käytännöt ja perusteet ovat jo olemassa; puuttuu vain itse lainsäädäntö.</p> <p>Esiopetuksella on oma ja erityinen keinovalikoimansa pienten lasten kasvatus- ja opetustyössä. Ajallisesti joustava ja lasten turhaa rasittamista välttävä pikkulapsipedagogiikka valmentaa lapsia myöhempää elämää varten. Selvityksessä korostetaan että kuusivuotiaiden lasten elämä ei ole kuitenkaan pelkkää valmentautumista tulevaa varten, vaan lapsuudella on ainutlaatuinen asema ihmisen elämänkulussa, jonka hyvyttä tulee kaikin mahdollisin keinoin tukea. Pikkulapsipedagogiikka tekee mahdolliseksi joustavan koulunaloituksen.</p> <p>Esiopetus tuo lasten vanhemmille ja perheille hyvän tuen heidän kasvatustoiminnalleen. Vaikka esiopetuksen osallistumisaste on jo nyt korkea, niin lasten säännöllinen ja päivittäinen osallistuminen esiopetukseen vasta takaa parhaat mahdollisuudet oppimiselle ja kehittymiselle. Laadukkaana esiopetuksen paras tae on opettajakunnan pedagoginen osaaminen. Velvoittavuuden mukanaan tuoma pysyvyys tukee sitä.</p> <p>Selvityksen perusteella toteamme, että esiopetuksen velvoittavuudella ei ole taloudellisia vaikutuksia kunnille maksettaviin valtionosuuksiin, koska ne maksetaan jo tällä hetkellä koko kuusivuotiaiden lukumäärän mukaan. Kunnille syntyvät kustannukset arvioidaan pieniksi, koska ikäluokka osallistuu esiopetukseen jo nyt miltei kokonaisuudessaan. Esiopetukseen osallistumattomuuteen ei löydetty yksittäistä syytä, vaan 2–3 % suuruinen kato selittyy monen syyn summana. Valtaosa esiopetuksesta puuttuvista lapsista asuu isoissa kaupungeissa eikä ennako-odotusten mukaisesti syrjäseuduilla tai haja-asutusalueilla. Koko ikäluokan kattavan esiopetuksen järjestäminen ei aiheuta suuria muutoksia myöskään viranomaisten toimintaan, koska esiopetus on jo nyt osa opetustointia. Esiopetuksen velvoittavuus lisää kunnan viranhaltijoiden mahdollisuuksia pitkäjänteiseen suunnitteluun ja ennakkointiin eikä yksittäisten lasten osallistumisesta tarvitse enää erikseen pohtia.</p>			
Avainsanat esiopetus, perusopetus, velvoittavuus, varhaiskasvatus, 6-vuotiaiden opetus			
Sarjan nimi ja numero Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2013:5		ISSN-L 1799-0327 1799-0335 (PDF)	ISBN 978-952-263-213-5 (PDF)
Kokonaissivumäärä 53	Kieli suomi	Hinta	Luottamuksellisuus julkinen
Jakaja -		Kustantaja Opetus- ja kulttuuriministeriö	

Presentationsblad

Utgivare
Undervisnings- och kulturministeriet

Utgivningsdatum
5.6.2013

Författare (uppgifter om organets namn, ordförande, sekreterare)	Typ av publikation Undervisnings- och kulturministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar		
Utredningsmän: Jarmo Kinon ja Tuire Palonen	Uppdragsgivare Undervisnings- och kulturministeriet		
	Datum för tillsättande av 20.12.2012	Dnro 89/040/2012	
Publikation (även den finska titeln) Utredning om obligatorisk förskoleundervisning (Selvitys esiopetuksen velvoittavuudesta)			
Publikationens delar Promemoria + två bilagor			
<p>Sammandrag</p> <p>Undervisnings- och kulturministeriet tillsatte i december 2012 utredningsmän för att i enlighet med regeringsprogrammet och Utvecklingsplanen för forskning och utbildning 2011–2016 utreda obligatorisk förskoleundervisning. Uppgiften var att utreda möjligheterna att göra förskoleundervisningen obligatorisk för hela åldersklassen i syfte att säkerställa deltagande i pedagogiskt högklassig småbarnsfostran. Därtill skulle man undersöka vilka faktorer som leder till att man inte använder förskoletjänsterna, utreda de åtgärder som införande av obligatorisk förskoleundervisningen skulle förutsätta samt bedöma de viktigaste konsekvenserna av obligatorisk förskoleundervisning: konsekvenserna för barnen och deras familjer, ekonomiska konsekvenser, konsekvenser för statliga och kommunala myndigheter, samhälleliga konsekvenser och eventuella andra konsekvenser. Utredningen skulle överlämnas före utgången av mars månad.</p> <p>På basis av utredningsarbetet föreslår vi att förskoleundervisningen för 6-åringar görs obligatorisk för hela åldersklassen. En högklassig förskoleundervisning är en grundläggande rättighet för alla barn och en utmärkt form av förebyggande fostringsarbete. Förskoleundervisningen ger en bra grund för skolstarten. På införandet av obligatorisk förskola kan tillämpas ”ex post facto”-principen, enligt vilken praxis och grunderna redan existerar; det är endast själva lagstiftningen som saknas.</p> <p>Förskoleundervisningen har ett eget och speciellt urval metoder i fostrings- och undervisningsarbetet med småbarn. En småbarnspedagogik som är tidsmässigt flexibel och undviker att belasta barnen i onödan ger barnen färdigheter för senare skeden i livet. I utredningen betonas dock att sexåriga barns liv inte enbart handlar om träning inför det kommande, utan att barndomen har en unik ställning i människans liv och att man på alla möjliga sätt bör stödja en bra barndom. Småbarnspedagogiken möjliggör en flexibel skolstart.</p> <p>Förskoleundervisningen ger barnens föräldrar och familjer ett bra stöd i fostran. Även om deltagandet i förskoleundervisning redan nu är högt så kan enbart regelbundet och dagligt deltagande i förskoleundervisningen garantera de bästa förutsättningarna för inläring och utveckling. Lärarkårens pedagogiska kompetens är den bästa garantin för högklassig förskoleundervisning. Den stabilitet som obligatorisk förskoleundervisning medför stödjer kompetensen.</p> <p>På basis av utredningen anser vi att obligatorisk förskoleundervisning inte har ekonomiska konsekvenser för statsandelarna som betalas till kommunerna eftersom de redan för närvarande betalas enligt antalet sexåringar. Kostnaderna som uppstår för kommunerna uppskattas vara små eftersom nästan hela åldersklassen redan deltar i förskoleundervisningen. Det finns ingen enskild orsak till varför man inte deltar i förskoleundervisning; orsakerna till bortfallet på 2–3 % är många. Majoriteten av barnen som inte deltar i förskoleundervisning bor i storstäder och inte på avlägsna orter och i glesbygden, som man förväntat sig. Att ordna förskoleundervisning som täcker hela åldersklassen medför inte heller stora ändringar för myndigheternas verksamhet eftersom förskoleundervisningen redan är en del av undervisningsväsendet. Obligatorisk förskoleundervisning ökar kommunala tjänsteinnehavares möjligheter till långsiktig planering och prognostisering och man behöver inte längre särskilt tänka på enskilda barns deltagande.</p>			
Nyckelord förskoleundervisning, grundläggande utbildning, obligatorisk, småbarnsfostran, undervisning av sexåringar			
Seriens namn och nummer Undervisnings- och kulturministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2013:5		ISSN-L 1799-0327 1799-0335 (Online)	ISBN 978-952-263-213-5 (PDF)
Sidoantal 53	Språk finska	Pris	Sekretessgrad offentlig
Distribution -		Förlag Undervisnings- och kulturministeriet	

Opetus- ja kulttuuriministeriölle

Opetusministeri Jukka Gustafsson päätti 20.12.2012 kutsua dosentti Jarmo Kinoksen ja dosentti Tuire Palosen tekemään selvityksen mahdollisuudesta muuttaa esiopetus velvoittavaksi.

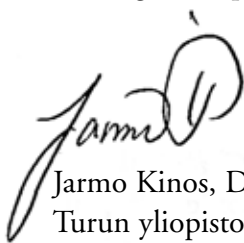
Tehtävänä oli selvittää pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelman mukaisesti esiopetuksen muuttamista velvoittavaksi siten, että laadukas ja saavutettavissa oleva varhaiskasvatus ja esiopetus taataan koko kuusivuotiaiden ikäluokalle.

Selvityshenkilöt haastattelivat yhteensä 45 asiantuntijaa, jotka edustivat eri yliopistoja, kuntia ja muita tahoja, kuten ministeriöiden ja järjestöjen edustajia. Osa kuntien edustajista haastateltiin puhelimitse. Kaksi haastateltua oli alansa kansainvälisiä asiantuntijoita. He tulivat Iso-Britanniasta ja Alankomaista. Pohjoismaisen varhaiskasvatusverkoston (OKM) jäsenet vastasivat kysymyksiin webropol-kyselyn välityksellä. Aakkosellinen luettelo kaikista selvitystyöhön osallistuneista asiantuntijoista on raportin liitteenä.

Haastateltujen asiantuntijoiden ohella selvitystyössä avustivat seuraavat henkilöt, joiden apu edesauttoi selvitystyötä merkittävästi: ylijohtaja Eeva-Riitta Pirhonen (OKM), johtaja Jari Rajanen (OKM), opetusneuvos Heli Jauhola (OKM), projektipäällikkö Kirsi Alila (OKM), suunnittelija Tuula Kuoppala (Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos) ja yliaktuaari Mika Tuononen (Tilastokeskus).

Raportti on laadittu selvitystyön pohjalta. Selvityshenkilöt vastaavat raportin sisällöstä. Selvityshenkilöt luovuttavat raportin kunnioittavasti opetus- ja kulttuuriministeriölle.

Helsingissä 5. päivänä kesäkuuta 2013

Jarmo Kinonen, Dosentti,
Turun yliopisto, Opettajankoulutuslaitos, Rauma

Tuire Palonen, Dosentti,
Turun yliopisto, Opettajankoulutuslaitos, Turku

Sisältö

1	<u>Johdanto</u>	7
2	<u>Tätä on yritetty ennenkin – taustaa nykytilan kuvaukselle</u>	9
3	<u>Esiopetukseen osallistuminen</u>	15
4	<u>Ohjausjärjestelmä</u>	21
5	<u>Esiopetuksen vaikuttavuus</u>	29
6	<u>Lyhyt kansainvälinen vertailu</u>	34
7	<u>Opettajat</u>	37
8	<u>Rahoitus ja kustannusvaikutukset</u>	39
9	<u>Joustava koulunaloitus</u>	41
10	<u>Yhteenveto ja suositukset</u>	42
	<u>Lähteitä</u>	45
	<u>Liitteet</u>	50
	Liite 1. Lista haastatelluista	50
	Liite 2. Haastatteluteemat	53

1 Johdanto

Opetus- ja kulttuuriministeriö käynnisti joulukuun 20. päivänä 2012 hallitusohjelman ja Koulutuksen ja tutkimuksen vuosien 2011–2016 kehittämissuunnitelman mukaisesti selvitystyön mahdollisuudesta muuttaa esiopetus velvoittavaksi koko ikäluokan pedagogisesti laadukkaaseen varhaiskasvatukseen osallistumisen varmistamiseksi. Tarkoituksena on määritellä, mitkä tekijät vaikuttavat esiopetuspalveluiden käyttämättä jättämiseen; selvittää toimenpiteet, joita esiopetuksen muuttaminen velvoittavaksi edellyttäisi sekä arvioida keskeiset esiopetuksen velvoittavuuteen liittyvät vaikutukset. Velvoittavuuden vaikutukset tulee arvioida lasten ja heidän perheittensä näkökulmasta. Tämän lisäksi pitää selvittää, mitä velvoittavuus aiheuttaa taloudellisesta näkökulmasta ja mitä vaikutuksia sillä olisi valtion ja kunnallisten viranomaisten toimintaan; mitä yhteiskunnallisia vaikutuksia sillä olisi ja olisiko sillä jotain muita vaikutuksia kuin edellä on lueteltu?

Jätämme selvitystyön tulokset raporttimme myötä. Raportti sisältää edellä kuvatun toimeksiannon ohella katsauksen siitä, miten esiopetusta on jo monta kertaa aikaisemminkin yritetty saada koko ikäluokan kattavaksi osaksi suomalaista koulutusjärjestelmää, siinä kokonaan onnistumatta. Esitämme tietoja esiopetuksen osallistumisen asteesta viimeisen kymmenen vuoden ajalta sekä lyhyen kansainvälisen vertailun esiopetuksen järjestämisestä muutamassa Suomen kannalta kiinnostavassa maassa. Lisäksi viittaamme raportissa joihinkin oppimistutkimuksen alalla saatuihin tuloksiin, jotka ovat kohdistuneet esiopetukseen ja joihin vetoamme selvitystyön perusteissa.

Esiopetuksella tarkoitetaan oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna annettavaa suunnitelmallista opetusta ja kasvatusta, joka liittyy kiinteästi sekä varhaiskasvatukseen että alkuopetukseen. Esiopetuksen velvoittavaksi tekeminen olisi koulutuspoliittisesti merkittävä uudistus, joka takaisi perustan oppimisen yhdenvertaiselle toteutumiselle koulutusjärjestelmän ensimmäisellä tasolla. Esiopetus on kaikkien lasten perusoikeus.

Esiopetuksen ympärillä käydyissä keskusteluissa vallitsee vain harvoin kyseenalaistettu käsitys siitä, että kaikki on nykyisellään hyvin, koska suomalaisten lastentarhanopettajien ja luokanopettajien koulutustaso on korkea ja esiopetukseen osallistuvien lasten osuus kattaa miltei koko 6-vuotiaiden ikäluokan. Esiopetuksen pedagogisen laadun tasaisuudesta ei ole kuitenkaan tarkkaa evidenssiä ja edelleen pieni osa lapsista on esiopetuksen ulkopuolella. (Ks. Hujala ym. 2012).

Esiopetusta järjestetään koko Suomen laajuudella sekä päiväkotien että peruskoulujen opetusryhmissä. Moninainen järjestelmä edesauttaa riittävän maantieteellisen peiton saavuttamisessa. Kouluverkosto kattaa maantieteellisesti paremmin haja-asutusalueet kuin päiväkotiverkko, vaikka taajamissa tilanne voi olla päinvastainen. Kummankin tahon

hyödyntäminen on jo tästä näkökulmasta katsoen järkevää, mutta päivähoiton ja koulun toiminnalliselle yhteistyölle on muitakin perusteita.

Selvityksen myötä pohdimme, miten suuri asia velvoittavuus on asianosaisille, ts. kunnille, lasten vanhemmille ja lapsille itselleen? Onko viimeisten ikäluokasta puuttuvien lasten mukaan saaminen ongelma? Ja jos se on ongelma, niin mistä syystä? Ovatko pitkät koulumatkat, haja-asutusalueiden kulkuyhteydet tai etniset ja kulttuuriset erot este yleisen esiopetuksen toteuttamiselle? Onko esiopetukseen osallistumattomien joukossa joitakin erityisryhmiä, joiden kohdalla osallistuminen on ongelmallista? Vai onko osallistumattomuus satunnaista? Riittääkö edellä esitettyjen tavoitteiden toteuttamiseen se, että kaikki 6-vuotiaat lapset saadaan samojen seinien sisään? Vai pitäisikö suurin panos kohdistaa tasaisesti laadukkaan esiopetuksen rakentamiseen?

Selvitystyön tarkoituksena on selvittää: 1) mitä muutoksia lainsäädäntöön aiheutuisi, 2) mitä vaikutuksia velvoittavuus toisi lapsen asemaan, 3) mitä se merkitsisi perheen/vanhempien kannalta ja 4) mitkä olisivat velvoittavuuden kustannukset valtiolle ja kunnille? Velvoittavuuden erilaisia vaikutuksia on tutkittu haastattelemalla asiantuntijoita kaikista uudistuksen kannalta keskeisistä toimijajoukoista.

Tavoitteena on sujuvoittaa koulun alkua. Portaattomuus, joustava opinpolku ja oppilaslähtöinen pedagogiikka esiopetuksen ja koulun kytköskohdassa toteutuvat jo nyt esimerkiksi kielikylvyssä, Steiner ja Montessori pedagogiikkojen mukaan toimivissa päiväkotikoulu yksiköissä ja erityislasten kohdalla. Voitaisiinko joustava koulunaloitus taata kaikille kouluun menijöille? Ja miten esiopetus tulisi organisoida niin että kaikilla suomalaisilla lapsilla olisi tällainen mahdollisuus? Olemme meille määriteltävien tehtävien ohella etsineet kuultaviksi edustajia sellaisista yksiköistä, joissa esiopetusta ja perusopetusta on tietoisesti integroitu toistensa osiksi.

Eduskunta päätti joulukuussa 2012, että varhaiskasvatuksen ja päivähoiton hallinto, lainsäädännön valmistelu ja ohjaus kuuluvat jatkossa Opetus- ja kulttuuriministeriön toimialaan. Päättös lopettaa pitkään jatkuneen tilanteen, jossa varhaiskasvatus ja perusopetus ovat kuuluneet eri hallintokuntien alle. Suomeen on samalla saatu mahdollisuus luoda yhtenäinen kasvatus- ja koulutusjärjestelmä, johon myös pienten lasten opetus kuuluu kokonaisuudessaan. Asian loppuunsaattamista varten on perustettu varhaiskasvatuslakityöryhmä. Samaan tavoitteeseen tähtää osaltaan myös oma selvitystyömme esiopetuksen velvoittavaksi saattamisesta.

Esiopetuksen velvoittavuudessa on pitkälti kyse kahden eri palvelumuodon (esiopetuksen ja päivähoitopalvelun) yhteistyöstä. Esiopetuksen laatu on kiinnittynyt sekä opetussuunnitelmallisiin asioihin, että toiminnan käytäntöihin ja sitä toteuttavien henkilöiden pätevyyteen ja taitavuuteen. Koko ikäluokan kattavan esiopetuksen tavoitteena on koulutuksellinen tasa-arvo ja siihen kytkeytyvä syrjäytymisen ehkäisemiseen. Erityistä hoitoa ja kasvatusa tarvitsevien lasten osalta asia on hoidettu jo aikaisemmin. Velvoittavuuden arvoperusteluina on siksi hyvän alun takaaminen elinikäiselle oppimiselle ja kouluelämään siirtymiselle lapsuuden ainutlaatuisista itseisarvoa unohtamatta.

2 Tätä on yritetty ennenkin – taustaa nykytilan kuvaukselle

Aloitamme lyhyellä katsauksella esiopetuksen historiaan ja päiväkotien ja peruskoulun yhtenäisiin, mutta hieman erillisiin juuriin. Käymme samalla läpi useita aikaisempia yrityksiä saada esiopetus kaikille suomalaislapsille. Niitä on nähty tuon tuostakin sadan viimeisen vuoden aikana. Taustaluvun päälähteinä on käytetty kahta aikaisempaa artikkeliamme ”Esiopetus ei ole mikään uusi asia (2000)” ja Varhaiskasvatuksen lähihistoria (2012). Selvitykseen ei ole mahtunut kovin yksityiskohtaista kirjallisuusluettelo, mutta alkuperäiset lähteet löytyvät em. artikkeleista (Palonen & Kinos, 2000; Kinos & Palonen, 2012).

Sekä suomalaisen koulukasvatuksen että varhaiskasvatuksen juuret ulottuvat yli parinsadan vuoden taakse Keski-Eurooppaan, erityisesti Saksaan, missä pikkulapsipedagogiikka syntyi. Leikkikouluja ja pikkulastenkouluja, joissa opetettiin muun toiminnan ohella myös lukemista ja kirjoittamista, perustettiin Eurooppaan jo 1700–1800 luvuilla. Niin sanottujen lastenhuoltolaitoksien ohella perustettiin 1800-luvun puolivälin tienoilla runsaasti pedagogiaa painottavia pikkulastenkouluja. Niiden opetuksessa yllettiin kuitenkin vain mekaanisen irtotiedon mieleen painamiseen, sillä yhden opettajan vastuulla saattoi olla satamäärin lapsia. Uno Cygnaeus esitti tuonaikaisten koulujen siirtymistä fröbeliläiseen metodiikkaan, jossa kaikella toiminnalla piti olla jokin tietty tarkoitus. Lapselle ei saanut opettaa merkityksettömiä asioita, vaan hänen tuli ymmärtää niiden merkitys. Tärkeätä oli myös havainnon korostaminen kasvatustoiminnan perustana, lasten ”toimintavietin” vaaliminen ja työkasvatus.

Kun lastentarhatoiminta käynnistyi Suomessa, siihen sisältyi alusta alkaen ajatus kouluun menon valmistautumiseksi. Niin kutsutuissa välitysluokissa tähdättiin koulussa tarvittavien taitojen harjaannuttamiseen 10–20 minuutin mittaisten puhe-, kirjoitus- ja laskutehtävien avulla. Siitä huolimatta lastentarhojen kasvatuksellisia ihanteita etsittiin kodin suunnasta ja fröbeliläinen kritiikki kohdistui pikkukoulujen työtapoihin. Lastentarhatoiminnan perustana oli lasten kokonaiskehitystä korostava kuukausiaihe (Monatsgegenstand), jota sittemmin Suomessa alettiin kutsua keskusaiheeksi. Toinen lastentarhanopettajakoulutuksen perustajista, Hanna Rothman, toi keskusaiheen Saksasta Suomeen jo lastentarhanopettajakoulutuksen alkuvaiheessa.

Suomalaisen koulukasvatuksen ja lastentarhatyön juuret erosivat kuitenkin jo ensimmäisessä mahdollisessa kohdassa historiaa, kahden Fröbelin merkittävimmän oppilaan ja sen myötä oppisuunnan eri haarojen viitoittamina. Von Marenholtz-Bülow edusti suuntausta, joka painotti vuorovaikutusta. Lasten tuli sen mukaan löytää loogisesti järjestetyistä havainnoista eräänlainen ”maailmanrakenteen luuranko”. Tämä suuntaus muo-

toutui koulumaisuutta jäljitteleväksi ja Cygnaeus toi oppinsa Suomeen pääasiassa sitä seuraten. Toisenlaista ajattelutapaa edusti Henriette Schrader-Breyman, joka oli merkittävin suomalaisen lastentarhanopettajakoulutukseen vaikuttanut henkilö. Hänen mukaansa se, joka tekee lastentarhasta koulun, ei ymmärrä lastentarhan tehtävää. Saksasta varhain Suomeen tuodut toimintamuodot näkyvät toiminnassa eri tavoin vieläkin ja esiopetuksesta keskusteltaessa pohditaan edelleen, mikä on koulumaisuutta tai mikä on leikin asema lasten opetuksessa ja kasvatuksessa tai että mikä olisi lasten näkökulmasta paras hoitopaikka. Vaikka fröbeliläinen tausta näkyy edelleen toiminnan juurissa, varhaiskasvatuksen vaikutteet ovat olleet moninaiset. Psykologian myötä etenkin lapsen omaehtoisen toiminnan merkitystä on painotettu päiväkotien kasvatustyössä. Kasvatussosiologian edustajat ovat puolestaan painottaneet lapsuuden merkitystä ainutlaatuisena elämänvaiheena ja mm. tarkastelleet erilaisia kasvuympäristöjä

Kansakoulut ja lastentarhat toimivat Suomessa siis alun pitäen toisistaan vähän erillään, vaikka niiden tavoitteet ja varhaisin lähtökohta olivatkin yhteisiä, koska kummankin takaa löytyy saksalainen Pestalozzi-Fröbel instituutti. Lastentarhojen hallinnollinen sijoittuminen lastensuojelu- ja kouluviranomaisten välille on myös aiheuttanut jatkuvaa keskustelua historian kulussa. Lasten- ja nuortensuojelua suunnitellut komitea totesi vuonna 1921 pohdinnan ”siitä, onko niitä ensi sijassa pidettävä alkukouluina vaiko lastensuojelulaitoksina” suhteellisen turhaksi, kunhan lastentarhoja – ja etenkin kokopäiväisiä hoitopaikkoja sekä koululaisten päiväkoteja – perustettaisiin riittävästi. Vuoden 1921 oppivelvollisuuslakia valmisteltaessa ja vielä sen voimaantultuakin käytiin taas kerran keskusteluja alakoulujen ja lastentarhojen mahdollisesta yhdistämisestä, siinä onnistumatta.

Lastentarhaliikkeen voimahahmojen (mm. Elisabet Alander ja Hanna Rothman) mielestä lastentarhojen opetusmenetelmät olivat syntyneet vastapainoksi epäonnistuneille koulun kasvatusten menetelmille, eikä uudistustyötä siksi tulisi aloittaa muuttamalla lastentarhojen käytäntöjä koulun suuntaan. Koulun edustajien (mm. Aukusti Salon) mukaan lastentarhat ja alakansakoulu noudattivat kumpikin opetuksessaan samaa keskeistä ideaa, havainto-opetusta ja ne olisi sen vuoksi ollut mahdollista yhdistää. Oppivelvollisuuslaki vakiinnutti kuitenkin lopulta alakoulujen aseman ja lastentarhat jäivät uudistusten ulkopuolelle.

Fröbeliläisyyden ohella muutkin pedagogiset näkemykset vaikuttivat pienten lasten opetuksen taustalla 1920–30-luvuilta lähtien. Eräs niistä oli montessorilaisuus, joka ei kuitenkaan Suomessa saanut vastaavaa jalansijaa kuin esimerkiksi Ruotsissa tai monessa muussa Euroopan maassa.

1960 ja -70-lukujen esiopetusaalto

Esiopetus nousi vahvasti keskusteluihin taas 1960-luvulla, kun keskityttiin osoittamaan varhaisympäristön virikeköyhyyden aiheuttamaa viivästystä lasten kehityksessä. Vuoden 1972 esikoulukomitea katsoi esiopetuksen toteutuvan parhaiten niin, että luodaan koko kuusivuotiaiden ikäluokalle tarkoitettu pakollinen ja maksuton kouluhallinnon alainen esikoulu. Tavoitteeksi asetettiin myös nuorempien ikäluokkien siirtäminen kouluhallinnon alaiseen toimintaan. Harvaanasuttujen seutujen lasten opetuksen turvaamiseksi esitettiin kiertäviä esiopettajia tai esiopetusautoa, osavuotista opetusta tai leiritoimintaa, kodeissa annettavaa esiopetusta sekä radion ja television ohjelmia. Asiasta ei kuitenkaan löytynyt yksimielisyyttä, vaan niin esikoulusta kuin kuusivuotiaiden koulunkäynnistäkin kiisteltiin. Samaan aikaan kun muissa Pohjoismaissa lastentarhanopettajien ammattikunnan nimi muutettiin esikoulunopettajaksi, Suomessa haluttiin pitää vanha nimike erilaisen toimintakulttuurin ja lastentarhojen vahvan perinteen merkiksi.

Uusissa koulutuspoliittisissa keskusteluissa esiopetus sai jalansijaa lastensuojelulta. Ei puhuttu enää pelkistä sosiaalisista hankaluuksista, vaan työn ja elinolosuhteiden teknisyydessä ja monimutkaistuuessa vaadittiin koulutusajan pidentämistä ja tehostamista koko ikäluokan osalta. Erityisesti lastentarhojen puolipäivätoiminta keskittyi pedagogiseen virikkeiden tarjoamiseen eikä hoitotehtävää korostettu. Koulutuspolitiikan esiin vyörymistä hidastutti tuolloin lastentarhatoiminnan suuri yksityisyyden aste. Vielä 1960-luvulta tultaessa runsas neljännes lastentarhanopettajista työskenteli yksityisissä lastentarhoissa. Lastentarhanopettajapula jarrutti asian edistymistä.

Vuoden 1968 laki koulujärjestelmän perusteista (467/68) sisälsi lausuman, jonka mukaan koululaitokseen voi kuulua lastentarha tai sitä vastaavia esiluokkia. Seuraavan vuoden lokakuussa opetusministeriö asetti työryhmän suunnittelemaan esikouluopetuksen järjestämistä. Ensimmäinen esikoulukokeilu aloitettiin jo vuonna 1966 Lahdessa. Vuosina 1971–72 kaikkiaan 15 kunnassa käynnistyi esikoulukokeilu, jota toteutettiin hallinnollisesti joko sosiaalitoimen tai koulutoimen alaisuudessa. Tavoitteet kohdentuivat ennen muuta koulutuksellisen eriarvoisuuden poistamiseen.

Esikoulukomitea lanseerasi varhaiskasvatukseen koulusta lainattuja termejä. Esimerkiksi lasten sijasta puhuttiin oppilaista. Komitea esitti myös oppimistapahtumaa kuvaavan teoreettisen mallin ja sitoi oppimisen tiettyihin oppimistilanteisiin kun perinteinen näkemys painotti kokonaisvaltaista kasvatusta. Ennalta asetettujen tavoitteiden saavuttamista korostettiin. Niiden katsottiin ohjaavan esiopetuksen toteuttamista ja sen vuoksi niitä oli myös seurattava. Oppimisen pirstaloitumisen estämiseksi tavoitteet järjestettiin osiksi hierarkista järjestelmää. Komitea pitäytyi ajan puutteen vuoksi esittämään tavoitteet oppimistilanteiden kuvaamisena ja oppimisvalmiuksina. Kehityopsykologinen ote painottui ja herkkyykskausien merkitystä korotettiin. Motorisessa kehityksessä huomio kiinnitettiin käden ja silmän koordinaatiokyvyn kehittämiseen ja sosio-emotionaalisessa kehityksessä sääntöjen oppimiseen ja moraalin kehittämiseen. Oppilaita ei silti tullut vertailla keskenään.

Esikoulukomitean luonnostelevan opetussuunnitelman oli tarkoitus olla peruskoulun opetussuunnitelmaa vapaampi ja toimia selkeästi jäsennetyn vuosiohjelman mukaan. Opetuksen ajateltiin toteutuvan sekä lapsen itsenäisenä toimintana erilaisissa suunnitelluissa toimintaympäristöissä (”toimintapisteissä”) että opetustilanteissa (”tuokioissa”). Esikoulukomitean ajatukset vaikuttivat voimakkaasti alle kouluikäisten lasten kasvatukseen ja kentän käytännöt muuttuivat aiempaa tuokio-painotteisemmaksi eli opetus sitoutettiin oppimistilanteisiin. Vaikka ajattelua myös kritisoitiin mm. liiallisesta keskittymisestä kognitiivisiin valmiuksiin, kokeiluun oltiin suhteellisen tyytyväisiä ja esikouluopetusta käsitteleville kursseille riitti osallistujia.

Useimmissa Euroopan maiden opetussuunnitelmissa korostuivat samaan aikaan lasten kielellinen kehitys ja älyllisten valmiuksien harjoittaminen. Perinteisiä lastentarhojen opetussuunnitelmia pidettiin liian suppeina. Aiempi kasvatustoiminta leimattiin myös epäsystemaattiseksi. Esikoulukomitean mukaan kansainväliset vaateet olivat yhteneviä: opetusta ja esiopetusta pyrittiin yhdistämään kiinteäksi kokonaisuudeksi sekä sisällöllisesti että toiminnallisesti, esiopetus pyrittiin saamaan kouluhallinnon alaisuuteen ja esiasteen ja alaasteen opettajien koulutusta pyrittiin yh-tenäistämään. Koulumaista jäykkyyttä ja rutiinia pyrittiin silti välttämään ja kehityksessään jäljessä olevia ”heikkoja” lapsia tukemaan kompensoivien opetusohjelmien avulla. Tavoitteena oli myös pienentää opetusryhmien kokoa.

Vuoden 1975 alussa ilmestynyt Peruskoulun alkukasvatuksen yleistavoitemuistio sisälsi 6–8-vuotiaiden lasten opetuksen yleistavoitteet. Sosiaalihan- litus osallistui esikoulubuumiin tuottamalla virikemateriaalia (mm. Iloiset toimintatuokiot ja Viisi–kuusivuotiaiden kasvatuksessa käytettävät työ- ja toimintatavat).

Kuten tiedämme, esikoulu ei kuitenkaan toteutunut suunnitellulla tavalla vielä 1970-luvulla. Valtiovarainministeriö suhtautui esitettyihin ehdotuksiin kielteisesti ja katsoi, ettei valtion talous kestä kuusivuotiaiden opetuksen toteuttamista. Myös Kaupunkiliiton ja Kunnallisliiton mukaan suunniteltu aikataulu oli liian tiukka, lisäksi sosiaalishallinnon alaisuudessa järjestettyä toimintaa pidettiin kouluhallintoa parempana vaihtoehtona. Sosiaalishallitus puolestaan ehdotti esikoulun järjestämistä pakolliseksi kunnille, mutta siihen osallistumista vapaaehtoiseksi. Kouluhallitus suositteli esiopetuksen järjestämistä pääsääntöisesti päivähoiton yhteydessä, mutta siten että se olisi aiempaa enemmän opetushallituksen vastuulla. OAJ:n mukaan vapaaehtoinen esiluokka vain lisäisi sosiaalista ja alueellista eriarvoisuutta ja sen vuoksi esikoulu tulisi toteuttaa pakollisena. Lasten päivähoiton neuvottelukunta asetti lausunnossaan esikoulun toteuttamista tärkeämmäksi koko päivähoitojärjestelmän kehityksen ja tämä myös oli sittemmin toteutettujen toimintojen ja päätösten suunta.

Osin yritys saada Suomeen yleinen esikoulu jo 1970-luvulla lienee jäänyt samanlaisesti toteutetun keskiasteen uudistuksen jalkoihin. Esikoulun toteutumista hidastivat lisäksi sekä sosi-aaliviranomaisten toiveet säilyttää 6-vuotiaiden lasten hoito ja kasvatusta omalla hallinnonalallaan että valtiontalouden säästötoimenpiteet. Kouluviranomaiset jätettiin puolestaan päivähoitolain valmistelutyön ulkopuolelle.

Kuusivuotiaiden opetussuunnitelmatyö liittyy läheisesti esikoulukeskusteluihin. Opetusministeriö asetti vuonna 1976 kuusivuotiaiden kasvatusta- ja koulutustoimikunnan. Sen mietinnössä ehdotettiin oppivelvollisuusikärajan alentamista vuodella ja esikoulun järjestämistä kouluhallinnon alaisuudessa. Opettajina voisivat toimia joko lastentarhanopettajat tai peruskoulunopettajat ja opetus tapahtuisi joko päiväkodeissa tai kouluissa. Kuusivuotiaiden päivähoito järjestettäisiin edelleen sosiaalishallinnon alaisuudessa silloin kun lyhyt esikoulupäivä ei kattaisi hoidon tarvetta. Oppivelvollisuusiän toteuttaminen tapahtuisi asteittain vuoteen 1985 mennessä ja se sisältäisi noin 20 viikkotuntia.

VALTAVA -lainsäädännön voimaantulo lopetti sittemmin esikoulukokeilut sosiaalishallinnon alaisissa kunnissa. Kouluhallinnon alaisille kokeiluille ei käynyt paljon paremmin. Hallituksen esitys eduskunnalle peruskoululaiksi ja lukiolaiksi annettiin vuonna 1982. Sivistysvaliokunta totesi lakiluonnosta käsitellessään, että esikoulukokeilua olisi tarkoituksenmukaista jatkaa toistaiseksi hallinnollisesti hajautettuna sosiaali- ja koulutoimen kesken. Peruskouluasetus (718/84) turvasi kouluhallinnon alaisissa yksiköissä esikoulukokeiluun osallistuneille mahdollisuuden jatkaa entisissä tehtävissään, mutta sen tavoitteena ei ollut esikoulun laajentaminen.

Esikoulukokeilut ehtivät sitä ennen kartuttaa tutkimustoimintaa kouluvalmiuksista, kielten oppimisesta, erilaisista ”rikastuttamisohjelmista” ja esiluokkatoiminnasta. Kouluhallitus julkaisi kokeiluun liittyvää materiaalia. Myös monet esiopetukseen vain viitteellisesti liittyvät aihepiirit, kuten liikennekasvatusta, saivat potkua esikoulukokeilusta. Erityispedagogiikan alueella tarkasteltiin lähinnä oppimiseen liittyviä vaikeuksia. Kuitenkin Esikoulukomitean mietinnön ajatuksiin ei kaikkialla suhtauduttu varauksettoman yksimielisesti. Vain pari vuotta myöhemmin, vuonna 1974 julkaistu Varhaiskasvatuksen henkilökunnan koulutuskomitean mietinnössä esitettiin käsitys lapsesta, jonka kasvatuksessa painottuu itseilmaisuus, toiminnallisuus ja oman ympäristön kokonaisvaltainen hahmottaminen. Kehityksen ei katsottu olevan sidoksissa yksioikeisesti kehitys-psykologisen tiedon varaan, vaan ympäristön merkitystä korostettiin. Keinotekoisien harjoitusten asemasta mietinnössä ohjattiin varhaiskasvatusta tavoitteita luonnollisen lähiympäristön toiminnan seuraamiseen.

Esikoulukokeilujen kaatumisesta huolimatta kuusivuotiaiden lasten opetusta koetettiin edistää. Vuonna 1984 valmistui yhtenäinen opetussuunnitelma 6-vuotiaiden vapaaehtoisista

esiopetusta varten. Se perustui päivähoidon kasvatustavoitesäännöksiin ja esikoulukokeilujen tuloksiin; laatijana oli sosiaalihuollon lasten päivähoiton sisällön työryhmä. Sen myötä esiopetus jäi kuitenkin erilaisten kirjaviiden käytäntöjen varaan, vaille omaa lainsäädäntöä.

Päiväkotipedagogiikkaan kehittyi 1980-luvulla omintakeinen sovellus, jota voi kutsua ”viikkojatkokumoksi”. Siinä yhdistyi työ- ja toimintatapakeskeinen toteutus ja ainejakoinen (lehrplan) opetussuunnitelma (maanantaina liikuntaa, tiistaina musiikkia, keskiviikkona esikoulua jne.) Näin 1970-luvulla kuukauden kestäneet keskusaiheet lyhenivät viikkoaiheiksi, joiden sisältöalueet toteutettiin usein oppituntioina.

1990-luku ja esiopetuksen uusi aalto

Työnantajain Keskusliiton huoli työelämään siirtyvien nuorten rekrytoinnista nostatti laajan kansalaiskeskustelun koulun varhaisemmasta aloittamisesta jälleen 1990-luvulla. Kiinnostus esiopetukseen vauhdittui entisestään, kun Suomi liittyi Euroopan Unionin jäseneksi. Esiopetuksen järjestäminen oli esillä mm. hallituksen koulutuspoliittisen selonteon, koulutuksen kehittämissuunnitelmien ja koulutuksen lainsäädäntöä koskevan uudistuksen yhteydessä. Tavoitteena oli esiopetuksen järjestäminen yhtenäisten perusteiden mukaisesti koko kuusivuotiaiden ikäluokalle joko päiväkodissa tai koulun esiopetusryhmässä. Tämä periaate sisältyi mm. Valtioneuvoston joulukuussa 1995 hyväksymään Koulutuksen ja korkeakouluissa harjoitettavan tutkimuksen kehittämissuunnitelmaan vuosille 1995–2000.

Koulutuksen lainsäädännön uudistusta valmistellut toimikunta ehdotti komiteamietinnössään kehittämissuunnitelmassa ilmaistun kannanoton mukaisesti, että kunnille säädettäisiin velvollisuus järjestää esiopetusta kaikille kyseisen kunnan alueella asuville lapsille. Ehdotuksen mukaan kunnat päättäisivät, järjestetäänkö esiopetus koulussa vai päivähoiton yhteydessä. Julkisen talouden heikon tilanteen takia toimikunnan ehdotukset eivät kuitenkaan johtaneet koko kuusivuotiaiden ikäluokkaa koskevaan yhtenäiseen esiopetusratkaisuun, vaan tilanne esiopetuksen järjestämisessä säilyi uuden lainsäädännön voimaan tullessa (1999) aikaisempaan verrattuna entisellään. Eduskunta kuitenkin edellytti, että hallitus valmistelee perusopetuslain muutokset siten, että lapsen oikeus oppivelvollisuutta edeltävään vuoden mittaiseen esiopetukseen voidaan saattaa voimaan elokuusta 2000 lukien.

Opetusministeriön asettama työryhmä jätti heinäkuussa 1999 ehdotuksensa pääministeri Paavo Lipposen II hallituksen ohjelmaan kirjatun esiopetusuudistuksen toimeenpanon edellyttämistä säädösmuutoksista opetustoimen ja sosiaalitoimen hallinnonaloilla. Hallituksen esitys esiopetusta koskevaksi lainsäädännöksi (HE 91/1999) annettiin 6. lokakuuta 1999. Esiopetusta koskeva lainsäädäntö tuli voimaan kahdessa vaiheessa siten, että vuoden 2000 elokuun alusta kunnilla oli mahdollisuus järjestää ilman opetusministeriön lupaa perusopetuslaissa tarkoitettua esiopetusta. Kunnille myönnettiin tähän valtiosuutta opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (635/1999) perusteella.

Opetushallitus käynnisti maanlaajuisen Akvaarioprojektin, jossa esi- ja alkuopetuksen opetussuunnitelmien kehittämiseen pyrittiin päiväkotien ja koulujen yhteistyön tiivistämisellä. Sosiaali- terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus (Stakes) puolestaan käynnisti esiopetuksen ja päivähoiton käytäntöjen uudistamiseen tähtäävän Kuperkeikkakyyti-projektin. Sosiaali- ja terveyshallituksen ja opetushallituksen asettama työryhmä laati myös esityksen peruskoulun ja päiväkodin yhteisen opetussuunnitelman perusteiksi. Siinä esitettiin esiopetuksen keskeiset tavoitteet, painoalueet ja sisällöt. Mietintö ei kuitenkaan johtanut yhteisestä opetussuunnitelmasta päättämiseen.

Opetushallitus ja Stakes laativat lopulta yhteisen linjauksen “Esiopetuksen suunnittelun lähtökohтия”, josta tuli lapsilähtöisen esiopetuksen julistus ja jossa korostettiin paikallista yhteistyötä ja hajautettua päätäntävaltaa. Runko-opetussuunnitelmien laatiminen jäi kunnille – silloin kun se katsottiin tarpeelliseksi – ja varsinaisen opetussuunnitelman laatiminen itse päiväkodeille ja kouluille. Asetelma tarjosi haasteellisen tehtävän opettajakunnalle ja tuotti kirjavia tuloksia, mutta myös innostusta ja konkreettisia suunnitelmia sekä aitoa yhteistyötä koulujen ja päiväkotien välille.

Vaikka tasa-arvokeskusteluja käytiin erityisesti vuosikymmeniä sitten, niiden tarve ei ole vähentynyt. Demokratian sijasta on viime vuosina puhuttu varhaisesta syrjäytymisestä. Takana on jälleen kerran usko siitä, että esiopetuksen avulla varmistettaisiin, ettei kukaan putoa koulutuksen kelkasta ennen kuin on edes kunnolla ehtinyt kiivetä siihen. Yhden vuosisadan historia osoittaa että esiopetus on tässä mielessä tärkeä. Vaikka usko yksilöön suunnattujen runsaiden virikkeiden ja tehokkaan harjaannuttamisen ihmeeseen olisikin mennyt, niin usko hyvään oppimisympäristöön on yhä voimissaan. Muita syrjäytymisen syitä pitää kuitenkin myös etsiä laajemmista yhteiskunnallisista ja kulttuurisista taustoista kuin pelkästä esiopetukseen pääsystä. Esiopetus ei ole ensisijaisesti tietyn ryhmän syrjäytymistä ehkäisevä toimenpide vaan osa yleistä ja yhtenäistä koulutusjärjestelmää.

Esiopetus 2000-luvulle tultaessa

Esiopetusuudistus tuli voimaan vaiheittain 1.8.2000 alkaen. Valtioneuvosto antoi 28.2.2002 periaatepäätöksen varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista. Periaatepäätöksessä määritellään yhteiskunnan järjestämän ja valvoman varhaiskasvatuksen periaatteet ja kehittämisen suuntaviivat. Ensimmäistä kertaa laaditut varhaiskasvatussuunnitelman perusteet muodostavat yhdessä esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden kanssa lasten hyvinvointia, kasvua ja oppimista edistävän kokonaisuuden. Osaksi tätä toimintaa liittyy myös 1. ja 2. vuosiluokkien oppilaille järjestettävä aamu- ja iltapäivätoiminta, jonka sisältöä ohjaavat koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteet. Esiopetusta koskeva lainsäädäntö rakentaa maahamme koulutusjärjestelmän ensimmäisen portaan.

Kuntien velvollisuus esiopetuksen järjestämiseen sekä lapsen subjektiivinen oikeus esiopetukseen tulivat voimaan vuotta myöhemmin elokuun alusta 2001 lukien. Poikkeuksena olivat pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevat oppilaat, joille kunta on ollut velvollinen järjestämään esiopetusta jo vuodesta 1999. Ensimmäinen velvoittava esiopetussuunnitelma ”Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet” laadittiin 2000; siitä on tällä hetkellä voimassa vuonna 2010 uudistettu versio.

Päättyessään esiopetusta koskevasta lainsäädännöstä 23.12.1999 eduskunta edellytti, että hallitus antaa kolmen vuoden kuluttua siitä, kun esiopetusuudistus on koko laajuudessaan tullut voimaan, selonteon, jossa arvioidaan uudistuksen vaikutuksia ja asetettujen tavoitteiden toteutumista (SiVM 7/ 1999 vp – HE 91/1999, valiokunnan lausuma 7). Tämän lisäksi eduskunta hyväksyi kuusi muuta esiopetukseen liittyvää lausumaa, joihin vuoden 2004 selonteolla vastattiin. Lausumat käsittelivät esiopetuksen päivittäistä työaika, vammaisia oppilaita, opettajien kelpoisuusvaatimuksia, hallintoa, koulumatkoja ja esiopetuksen arviointia ja seuranta. Esiopetuksen koulumatkaetus on ollut voimassa 1.8.2004 lukien. Koulumatkaetuuden säätäminen on parantanut kaikkien lasten mahdollisuutta osallistua esiopetukseen.

3 Esiopetukseen osallistuminen

Samalla kun esiopetuksen järjestämisestä on kiistelty, esiopetukseen osallistuvien määrä on jatkuvasti noussut. Viime vuosina osallistumisaste on jo lähennellyt sadan prosentin rajaa 6-vuotiaiden ikäluokasta. Tilastoissa esiopetukseen osallistuvien määrä on 6-vuotiaiden ikäluokkaan verrattuna välillä jopa yli 100 %, koska esiopetusryhmissä on mukana 5-vuotiaita ja 7-vuotiaita lapsia. Olemme esiopetuksen tilastojen tarkastelussa selvittäneet erityisesti osallistumisasteeseen liittyviä mahdollisia maantieteellisiä eroja sekä sitä, miten paljon esiopetusta järjestetään koulujen ja päiväkotien yhteydessä.

Ennen selvitystyön alkua esitettiin mm. seuraavia oletuksia:

- romani- ja maahanmuuttajataustaisista lapsista eivät kaikki osallistu esiopetukseen;
- eivät myöskään kaikki harvaan asutuilla seuduilla asuvat, joilla on pitkä matka esiopetukseen;
- saame-alueilla tai saaristossa matkojen ohella myös kielikysymykset saattavat olla osallistumisen esteinä;
- on ehkä perheitä, jotka eivät jostakin omasta esim. ideologisesta syystä halua lastansa esiopetukseen ennen koulua.

Olemme selvitystyön aikana etsineet tilastojen ja niitä täydentäneiden haastattelujen avulla syitä siihen, mikseivät kaikki 6-vuotiaat osallistu esiopetukseen ja että pitävätkö selvitystyön alussa olleet oletukset paikkaansa. Sen vuoksi vertasimme esiopetukseen osallistuvien määrää 6-vuotiaiden väestölukuihin koko valtakunnan tasolla. Esiopetukseen osallistumisesta on myös kuntakohtaiset tiedot, joita olemme käyttäneet hyväksi selvitystä tehdessämme. Niitä ei ole sisällytetty raporttiin, mutta lähdeluettelossa on linkki kunta-kohtaisten tilastojen verkkosivuille. Valitsimme kuntatason tilastojen perusteella haastateltaviksi sellaisten kuntien edustajia, joiden järjestämään esiopetukseen on osallistunut ikäluokkaan suhteutettuna runsaasti (yli 100 %) tai vähemmän (selvästi alle 100 %) lapsia sekä sellaisia kuntia, joiden tilastoinnista on löytynyt kokopäiväisessä perhepäivähoidossa olevia 6-vuotiaita lapsia.

Saimme haastattelujen avulla tietoa esiopetuksen järjestämisestä lähikuntien keskinäisenä yhteistyömuotona sekä siitä, miksi 6-vuotiaita lapsia osallistuu kokopäiväiseen perhepäivähoitoon. Kuntakohtaisen tarkastelun avulla on myös etsitty syitä esiopetukseen osallistumattomuuteen. Esiopetuksen kattavuutta tarkasteltiin tekemällä haastatteluja isoihin kaupunkeihin ja haja-asutusalueille, mm. saaristoon ja Lappiin. Kaksikielisyyden ase-

maa esiopetuksessa on niin ikään tutkittu haastattelujen avulla. Samoin on selvitetty sitä, miten yksityiset päiväkodit ovat yhteydessä kouluihin. Suomessa on selvästi enemmän yksityisiä päiväkotiteja kuin yksityisiä kouluja. Selvitystyön edetessä kävi ilmi, että tämä on yksi selitys siihen, miksi erityisesti isojen kuntien kohdalla oli ennakoitua enemmän esiopetukseen osallistumattomia lapsia. Osa yksityisistä päiväkodeista järjestää esiopetusta samalla tavoin kuin kunnalliset päiväkodit, mutta joissakin yksityisissä päiväkodeissa kuusivuotiaita lapsia on niin vähän, ettei esiopetusryhmää synny. Näillä päiväkodeilla ei ole sen vuoksi esiopetuksen järjestämislupaa eikä kunta osta ostopalveluna niistä esiopetuspaikkoja. Vanhemmat eivät silti aina halua kuljettaa kuusivuotiaasta lasta toiseen päiväkottiin ja silloin hän jää yksityiseen päiväkottiin virallisen (maksuttoman, vähintään 700 tuntia kattavan) esiopetuksen ulkopuolelle. Perheiden haluttomuus kuljettaa lastaan muualle esiopetukseen saattaa selittyä siitä, että kuljetettavana on myös pienempiä sisaruksia tai että matka tulisi hankalammaksi tai että tutusta paikasta ei muuten haluta luopua.

Esiopetukseen osallistumattomuuteen ei ole löytynyt yhtään selitystä yli muiden. Yksityiseen päivähoitoon osallistuvien lasten puuttuminen tilastoista on yksi monista syistä. On kuitenkin muistettava, että myös monet yksityiset päiväkodit järjestävät ”virallista” esiopetusta. Niillä on esiopetuksen järjestämislupa, kunta ostaa niistä esiopetuspaikat ostopalveluna ja ovat mukana tilastoinnissa. Useiden yksityisten koulujen (mm. Steinerkoulujen) yhteydessä on esiopetusryhmiä, mutta yksityisten päiväkotien (mm. Folkhälsanin ylläpitämien päiväkotien) jatkona ei aina ole yksityistä koulua vaan kunnan tai lähikunnan (yleensä ruotsinkielinen) koulu. Yksityisten päiväkotien vuorovaikutus kunnan kouluhin saattaa olla vähäisempää kuin kunnallisten päiväkotien, mutta tästä ei ole kattavaa tietoa tarjolla. Ruotsinkielisten yksityisten päiväkotien esiopetukseen osallistuvat eivät aina pääse jatkamaan koulua omassa kunnassaan, koska kaikissa kunnissa ei ole ruotsinkielistä koulua, vaikka niissä toimii ruotsinkielinen päiväkotit. Näiden (ruotsinkielisten) päiväkotien toimintaan osallistuvista perheistä saattaa myös löytyä vastustusta siirtyä koulujen yhteydessä järjestettävään esiopetukseen, koska silloin lasten esikoulumatka ehkä pitenee ja esiopetus järjestetään mahdollisesti muualla kuin lapsen omassa kunnassa. Samat lapset kuitenkin todennäköisesti siirtyvät naapurikunnan kouluun seuraavana vuonna kun oppivelvollisuus alkaa.

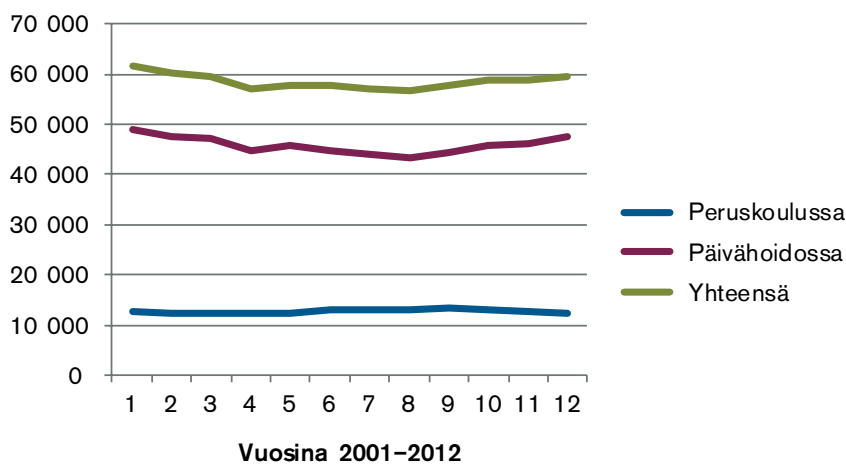
Asia voi olla myös toisinpäin. Esiopetusta ei välttämättä ole tarjolla koulun yhteydessä, vaikka sitä toivottaisiin. Ruotsinkielistä esiopetusta ei aina järjestetä lähikuntien tarpeita varten, vaikka opetusta olisi tarjolla ensimmäisestä luokasta eteenpäin. Esiopetuksen velvoittavuus saattaisi edistää tilannetta, jossa (lähi)kunnan koulun yhteydessä järjestettäisiin esiopetusta kaikille sitä haluaville, myös naapurikuntien lapsille. Monien yksityisten päiväkotien esiopetusryhmät näyttävät olevan pienempiä kuin julkisten päiväkotien ryhmät. Tätä on kuitenkin vaikea nähdä varsinaisena haittana lapselle.

Uusien kuntayhtymien tai yhteistoiminta-alueiden yhteistyö kattaa yleensä esiopetuksen, osana muuta opetustointia tai päivähoitoa. Tämä näkyy kuntatilastoissa siten, että kaikki esiopetukseen osallistuvat on tilastoitu yhden kunnan alle, vaikka opetusta käytännössä järjestetään monen kunnan alueella. Esimerkiksi kuntarajat ylittävstä joustavasta järjestelystä käy Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-alue, joka on Alajärven kaupungin sekä Soinin ja Vimpelin kunnan muodostama alue Etelä-Pohjanmaalla. Siellä Alajärvi huolehtii toiminnan järjestämisestä, vaikka itse toiminta on hajautettu kaikkien kolmen kunnan alueelle. Kuntakohtaisia tilastoja katsoessa ei voikaan tehdä suoria johtopäätelmiä siitä, miten suuri osuus kunnan 6-vuotiaasta väestöstä osallistuu esiopetukseen. Selvitystyön alussa ollut oletamus siitä, että osallistuminen olisi vähäisintä syrjäseuduilla ja sellaisilla maantieteellisillä alueilla, joissa välimatkat ovat pitkät, ei saanut vahvistusta kuntatilas-

toista, vaan peräti noin 2/3 maksuttomaan esiopetukseen osallistumattomista näyttäisi löytyvän pääkaupunkiseudun eri kunnista, pääosin suurimmista kaupungeista.

Selvityksessä käyttämämme tilastot perustuvat Tilastokeskuksen keräämiin tietoihin. Yksityiset koulutuksen järjestäjät ja oppilaitokset ovat mukana tiedonkeruussa peruskoulun yhteydessä järjestettävästä 6-vuotiaiden lasten esiopetuksesta. Päiväkotien esiopetusta koskeva tiedonkeruu on tehty kunnallisille esiopetuksen järjestäjille, mutta se sisältää myös kuntien ostopalveluna järjestämän päiväkotien esiopetuksen eli siis tätä kautta yksityisten päiväkotien järjestämä esiopetus on mukana luvuissa. Vuodesta 2010 alkaen tiedoissa ovat mukana päiväkotien esiopetuksen osalta kaikki koulutuksen järjestäjät, eli sellaiset yksityiset koulutuksen järjestäjät, jotka järjestävät maksutonta esiopetusta.

Seuraavassa kuviossa (ks. Kuvio 1) on esitetty tilasto 6-v. esiopetukseen osallistuneista lapsista vuosina 2000–2012.

Kuvio 1. Lasten osallistuminen esiopetukseen peruskoulussa ja päiväkodeissa. Lähde: Tilastokeskus.

Kuvion tiedot on esitetty myös taulukossa, jossa on lisäksi esiopetukseen osallistuneiden osuus suhteessa 6-vuotiaiden ikäluokkaan. Kuvioista ja taulukosta voidaan nähdä, että esiopetukseen osallistuneiden määrä on hyvin lähellä sataa prosenttia jo nyt, tai jopa ylittää sadan prosentin osuuden. Tilanne on vakiintunut ja on ollut suunnilleen sama koko 12-vuoden tarkastelujakson aikana (ks. Taulukko 1). Taulukosta ja kuvioista selviää myös kouluissa ja päiväkodeissa annettavan esiopetuksen suhde: valtaosa esiopetuksesta annetaan päiväkodeissa.

Tilastointi sisältää siis kaikki 6-vuotiaiden esiopetukseen osallistuneet lapset. Kuusivuotiaiden lasten lisäksi esiopetukseen osallistuu myös jonkin verran 5- ja 7-vuotiaita lapsia. Tämä selittää sitä, että esiopetukseen osallistuneiden määrä voi ylittää 6-vuotiaiden väestön määrän. Esiopetukseen osallistuvien tiedot on kerätty vuosittain 20.9. tilanteesta ja väestötieto kuvaa vuoden viimeisen päivänä tilannetta, mikä aiheuttaa myös vähäisiä eroja tiedoissa. Erityisesti kuntakohtaisia tietoja tarkasteltaessa nämä epätarkkuudet näkyvät silloin kun opetukseen osallistuvien määrät ovat pieniä.

Taulukko 1. Esiopetusoppilaat 2001–2012¹⁾

Vuosi	Peruskoulun esiopetusop.	Päivähoidon esiopetusop.	Yhteensä	6-v	osuus 6-v
2001	12 613	49 069	61 682	63 328	97,4
2002	12 393	47 713	60 106	60 951	98,6
2003	12 434	47 113	59 547	59 587	99,9
2004	12 335	44 865	57 200	57 250	99,9
2005	12 276	45 637	57 913	57 997	99,9
2006	12 970	44 909	57 879	57 259	101,1
2007	12 925	44 061	56 986	56 748	100,4
2008	13 128	43 499	56 627	56 487	100,2
2009	13 322	44 405	57 727	57 624	100,2
2010	13 146	45 649	58 795	58 858	99,9
2011	12 639	46 219	58 858	58 901	99,9
2012	12 225	47 379	59 604	60 394	98,7

1) Vähintään 700 tuntia vuodessa kestävä esiopetus.

Lähde: Tilastokeskus

Koska esiopetukseen osallistuvien määrä on hyvin lähellä sataa prosenttia, on osallistumattomien määrän tarkka arviointi vaikeaa. Siitä saadaan tarkempaa tietoa tarkastelemalla esimerkiksi vuonna 2010 esiopetukseen osallistuneiden 6-vuotiaiden osuutta kaikista esiopetukseen osallistuneista. Tässä tarkastelussa muiden kuin 6-vuotiaiden osuus osoittautuu pieneksi. Peruskoulun yhteydessä järjestettävästä esiopetuksesta on kerätty ikätietoa, mutta vastaavaa tietoa on päiväkotien puolella kerätty vasta vuonna 2009, jolloin se tapahtui valtionosuuslaskentaa varten tehdyssä esi- ja perusopetuksen rahoituskyselyssä.

Vuonna 2010 peruskoulun yhteydessä järjestettävään esiopetukseen osallistui 5-vuotiaita lapsia yhteensä 193 ja 7-vuotiaita lapsia vähän enemmän eli 924 kun peruskoulun esiopetuksen lasten kokonaismäärä oli kaikkiaan 13 146. Samana vuonna päiväkotien 6-vuotiaiden esiopetuksessa oli 5-vuotiaita lapsia 406. Tämän perusteella voidaan tehdä tarkka arvio vuoden 2010 tiedoissa. Kun otetaan huomioon 5-vuotiaat ja 7-vuotiaat lapset peruskoulun esiopetuksessa (lapsia esiopetuksessa yhteensä 57 678 ja 6-vuotiaiden väestön suuruus 58 858) niin osallistumisosuudeksi tulee 98,0 % ja jos otetaan huomioon myös 5-v. lapset päiväkotien esiopetuksessa (-406) niin esiopetukseen osallistuvien tarkka osuus on 97,3 %.

Esiopetukseen osallistumattomia on Suomessa tämän laskelman perusteella kuusivuotiaiden ikäluokasta vähän vajaa 3 % eli vuodessa noin puolitoista tuhatta lasta. Tässä luvussa ovat mukana lisäksi ne 6-vuotiaat lapset, jotka ovat koulussa (mutta eivät koulun esiopetuksessa). Jäljelle jääneiden runsaan tuhannen lapsen kohdalla esiopetuksen velvoittavuus muuttaisi tilannetta nykyisestä, vaikka tuskin voidaan olettaa että aivan kaikki lapset osallistuvat esiopetukseen senkään jälkeen kun se olisi velvoittavaa. Tämä tilanne koskee esimerkiksi ulkomailla perheittensä mukana olevia lapsia.

Kuntatilastoista selviää, että useimmissa pienissä ja keskisuurissa kunnissa kaikki lapset osallistuvat 6-vuotiaiden esiopetukseen ja että osallistumisaste on vähäisempää isoissa kunnissa, ts. Suomen suurimmissa kaupungeissa. Samoin osallistumattomia on enemmän sellaisilla maantieteellisillä alueilla, joilla on paljon suurperheitä (mm. Oulun seudulla). Jälkimmäinen havainto selittyy sillä, että kun pienimpien lasten hoito on järjestetty kotona, ei kuusivuotiaasta aina kuljeteta esiopetukseen. Kuitenkin kyse on aina vähemmistöstä. Ilmiselvästi valtaosa isojen perheidenkin lapsista osallistuu esiopetukseen, koska osallistumisaste on niin korkea.

Yhteenvetona tilastoinnin ja niitä selittävien haastattelujen tuloksista voidaan todeta, että esiopetukseen osallistumattomuuteen ei ole yhtä yksittäistä syytä. Joskus perheen lasten hoitojärjestelyt on järjestetty joko täysin yksityisesti tai sitten 6-vuotias lapsi hoidetaan

kotonaan, yhdessä perheen pienimpien lasten kanssa. Kaikkien lasten vanhemmat eivät ehkä katso esiopetusta tarpeelliseksi. Esiopetukseen osallistumattomien joukossa ovat myös ne lapset, jotka asuvat perheittensä kanssa ulkomailla. Heitä on todennäköisesti eniten suurissa kaupungeissa, joissa väestön koulutustaso on korkein. Osa kuusivuotiaista käy koulua eikä ole sen vuoksi esiopetuksessa. Joidenkin syrjäseutujen lasten matkat ovat niin hankalia, että he eivät osallistu esiopetukseen, mutta silloin on kyse aivan yksittäisistä lapsista.

Esiopetusta tilastoitaessa ei kysytä erikseen lasten kulttuurisesta, etnisestä tai uskonnollista taustasta. Olemme selvittäneet vähemmistöjen osallistumista esiopetukseen haastatteleamalla sellaisten järjestöjen edustajia, jotka pyrkivät edistämään vähemmistökulttuurien tasa-arvoa yhteiskunnassa. Selvityksemme mukaan erilaisiin vähemmistöihin kuuluvat lapset osallistuvat esiopetukseen kunhan palveluista tiedotetaan. Vanhemmille on tärkeä kertoa, että 6-vuotiaiden esiopetuksessa edistetään kouluvalmiuksia ja että lapsille on hyväksi osallistua siihen vaikka he eivät olisi varsinaisen päivähoiton tarpeessa. Vähemmistöjä edustavat järjestöt korostavat esiopetuksen tärkeyttä. Esiopetuksen vaikuttavuuden arvioidaan olevan kaikkein suurin etenkin sellaisille lapsille, joiden kotikieli ei ole suomi. Maahanmuuttajat eivät kuitenkaan ole mikään homogeeninen ryhmä. Toisille kulttuurisille ryhmille koulutuksen arvostaminen on itsestään selvää kun taas toisia pitää ”hakea miltei kotoa asti”. Maksuttoman esiopetuksen asema suomalaisessa koulutusjärjestelmässä on monelle maahanmuuttajaperheelle vieras, jos siitä ei erikseen kerrota.

Aina ei ole kyse edes tietystä kulttuurisesta taustasta, vaan maahanmuuttajien keskuudessa pätee sama kuin suomalaistenkin kanssa eli että koulutetut vanhemmat näkevät koulutuksen merkityksen ja arvostavat sitä enemmän kuin vähemmän koulutettu väestönosa. Maahanmuuttajien koulutustaso vaihtelee. Osa heistä on vasta tullut maahan ja toisaalta mukana on toisen tai kolmannenkin sukupolven maahanmuuttajia eli pitkään Suomessa olleita, jotka jo tuntevat maan tavat. On myös sellaisia perheitä, joiden sisällä on kaksi tai sitä useampaa kulttuuria. Pääsääntöisesti koulutusta kuitenkin pidetään tärkeänä maahanmuuttajaperheissä. Monesti vanhemmat ovat suorastaan jättäneet kotimaansa saadakseen lapsilleen paremmat lähtökohdat elämään, koulutukseen ja hyvään ammattiin. Sen vuoksi koulutuksella saattaa perheissä olla vielä isompi rooli kuin keskiverto suomalaisessa perheessä ja jopa ylisuuria odotuksia koulutuksen vaikuttavuudesta.

Suomessa koulutukseen on omaksuttu integroiva eikä assimiloiva (sopeuttava) ote. Kun vähemmistökulttuurit voivat säilyttää oman kielensä ja kulttuurinsa niin yhteistyö koulujen ja päiväkotien kanssa on helpompaa kuin se olisi, jos niiden ajateltaisiin uhkaavan lasten kotien omaa kulttuuria. Vähemmistökulttuureihin kuuluvat lapset ovat kuitenkin aina ensisijaisesti lapsia kuin oman kulttuuriensa edustajia ja heitä tulisi kohdella oman ikä- ja kehitysvaiheensa mukaisesti.

Aikaisempien tietojen perusteella oletimme, että erityisesti romanilapset olisivat keskimääräistä useammin esiopetukseen osallistumattomien joukossa. Esiopetukseen osallistuvien romanilasten joukko on kuitenkin kasvanut viime vuosina ja tilanne on tällä hetkellä aivan erilainen kuin kymmenen vuotta sitten. Esiopetusta on käsitelty suppeasti Romanioppilaiden perusopetuksen tilannekatsauksessa 2010–2011 ja toimenpide-ehdotuksissa. Haastattelujen perusteella voidaan arvioida, että noin kolme tai neljä viidestä romanilapsista osallistuu esiopetukseen. Romanilapset osallistuvat pääväestöä vähemmän päivähoitoon, koska äidit haluavat hoitaa itse lapsensa.

Koska harvaanasutuilla seuduilla esiopetukseen osallistumattomien aste oli korkea, eivät pitkät etäisyydet näytä selittävän osallistumattomuutta. Päiväkotiverkko ja kouluverkko yhdessä kattavat maantieteellisesti Suomen riittävän hyvin ja monimuotoisuus ja joustava esiopetuksen järjestäminen näyttävät mahdollistavan palveluiden hyvän tarjonnan.

Lapissa esiopetukseen kulkevien matkat saattavat olla hyvin pitkiä erityisesti niissä tapauksissa kun lähin koulu ei anna opetusta lapsen kotikielellä. Tällöin tulee ymmärrettäväksi myös haluttomuus aloittaa pitkä koulumatka jo 6-vuotiaana. Silloin on kuitenkin aina kysymys yksittäistapauksista. Saamenkielisen opetuksen kohdalla tilanne voi olla erityisen monimutkainen, jos esiopetukseen koetetaan kytkeä ns. kielipesän toimintaa (lapsen oman) vähemmistökielen oppimiseksi. Erityisesti kolttasaamen puhujien keskuudessa tilanne on haastava. Lasten osallistuminen esiopetukseen saattaa rasittaa lasta, kun matkaa esiopetusta antavaan yksikköön kertyy joskus jopa 60–70 kilometriä yhteen suuntaan. Tämänkaltainen tilanne tulee vastaan silloin kun lapsen omalla kotikielellä opetusta antava yksikköä ei ole lähellä tai kun esiopetusta täydentävän päivähoidon järjestäminen on hankalaa. Pienimpien lasten kohdalla etäopetukseen ei toimi yhtä hyvin kuin vanhempien lasten kohdalla. Äidinkielen opettaminen 6-vuotiaalle videoyhteyden avulla ei onnistu, vaan siihen tarvitaan kasvokkain tapahtuvaa opetusta.

Saamenkielisten lasten osallistuminen esiopetukseen omalla kotikielellään on kuitenkin ongelma erityisesti lasten oman kotiseutualueen ulkopuolella, sillä siellä koulutuksen järjestäjillä ei ole lakisääteistä velvoitetta saamenkielisen opetuksen järjestämiseen, vaan heidät rinnastetaan maahanmuuttajiin. Pula saamenkielisistä opettajista pahentaa asiaa. Opettajat saavat koulutuksensa Suomen lisäksi usein Norjassa, mutta jäävät jälkimmäisessä tapauksessa joskus myös sinne työhön, jolloin Suomi ei hyödy koulutuksesta. Tilanne on vaikein kolttasaamelaisten kohdalla. Inarin saamenkielen puhujien tilannetta on saatu paremmaksi kielipesien, päiväkotien ja koulujen yhteistyöllä.

Kaikki haastatellut kuntien edustajat pitivät velvoittavaa esiopetusta hyvänä asiana erityisesti siksi, että se edesauttaa pitkäjänteistä toiminnan suunnittelua ja esiopetukseen liittyvät palvelut löytyvät jo nyt kunnista. Esiopetukseen osallistuvat 6-vuotiaat kulkevat yhteisten koulukyyditysten mukana eikä vähäinen uusien kyydittävien joukko muuta asiaa sanottavasti. Esiopetuksen velvoittavuus mahdollistaa nykyistä paremman ennakoinnin ja on siksi suorastaan avuksi.

Osallistumattomuuden taustalla olevia syitä on vaikea arvioida numeroina. Tuhannesta-viidestäsadasta lapsesta: 1) osa halutaan pitää kotona omien vanhempien tai jonkun muun hoidossa tai opettamina, 2) osa on yksityisessä hoidossa, jossa ei ole maksutonta esiopetusta tarjoavaa ryhmää, 3) osa on vanhempiensa mukana ulkomailla, 4) kaikille ei ole tarjota esiopetusta heidän omalla kotikielellään, 5) joidenkin matkasta tulee kohtuuton, 6) kaikille ei välity riittävää informaatiota esiopetuksesta ja 7) osa kuusivuotiaista on jo koulussa tai pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä.

4 Ohjausjärjestelmä

Esiopetusta koskeva lainsäädäntö

Esiopetuksesta säädetään perusopetuslaissa (628/1998) ja sen nojalla annetuissa säädöksissä. Esiopetusta koskevat muutokset ja lisäykset on tehty perusopetuslain muuttamisesta annetulla lailla 1288/1999. Jos esiopetusta järjestetään lasten päivähoidosta annetun lain (36/1973) 1 §:n 2 tai 3 momentin tarkoittamassa päivähoitopaikassa, esiopetukseen sovelletaan lisäksi, jollei perusopetuslaissa tai sen nojalla asetuksella toisin säädetä, mitä lasten päivähoidosta annetussa laissa tai sen nojalla asetuksella säädetään. Mainituissa päivähoitolain 1 §:n säännöksissä säädetään päiväkotihoidosta ja perhepäivähoidosta. Lasten päivähoidosta annettuun lakiin on lisätty 1 a § (1290/1999), joka koskee perusopetuslain ja sen nojalla annettavan asetuksen soveltamista esiopetukseen, ja 11 b §, jonka mukaan päivähoitoa järjestettäessä tulee huolehtia siitä, että päivähoidossa olevilla lapsilla on mahdollisuus osallistua 1 a §:n mukaiseen esiopetukseen.

Esiopetuksen tavoitteet ja toteuttaminen

Perusopetuslain 14 §:n mukaan valtioneuvosto päättää laissa tarkoitetun opetuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista. Saman pykälän mukaan Opetushallitus päättää opetuksen tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä sekä kodin ja koulun yhteistyön ja oppilashuollon keskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan oppilashuollon tavoitteista (opetussuunnitelman perusteet). Oppilashuolto sekä kodin ja koulun yhteistyö on lisätty opetussuunnitelman perusteita koskevaan säännökseen perusopetuslain muuttamisesta annetulla lailla 477/2003.

Opetushallitus päätti esiopetuksen opetussuunnitelman perusteista 19.12.2000 (Opetushallituksen määräys 42/011/2000). Perusteita on muutettu kodin ja koulun yhteistyötä ja oppilashuoltoa koskevien perusopetuslain muutosten vuoksi 12.12.2003 annetulla Opetushallituksen päätöksellä. Esiopetuksen keskeisenä tehtävänä on tasoittaa kouluvalmiuksissa havaittuja eroja, koska niiden on havaittu olevan yhteydessä lapsen oppimisen edellytyksiin ja siten myös myöhempään koulumenestykseen. Perusteita muutettiin myös Opetushallituksen määräykseen 64/011/2000 koskien sellaista yksityisen opetuksen järjestäjän antamaa esiopetusta, jolle valtioneuvosto on opetuksen järjestämisluvassa määrännyt erityisen maailmankatsomuksellisen tai kasvatustieteellisen tehtävän. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet uudistettiin jälleen vuonna 2010 (Opetushallituksen määräykset ja ohjeet 2010:27). Määräys tuli voimaan 1.1.2011 alkaen. Uudistettu opetussuunnitelma tuli ottaa käyttöön viimeistään 1.1.–1.8.2011. Valtakunnallisista tavoitteista ja perusope-

tuksen tuntijaosta säädetään valtioneuvoston asetuksessa perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta (422/2012). Asetus määrittelee lähtökohdat ja suunnan esiopetuksen, perusopetuksen ja lisäopetuksen opetus-suunnitelman perusteiden laatimiselle.

Suomessa vakinaisesti asuvat lapset ovat oppivelvollisia. Oppivelvollisuus alkaa sinä vuonna, jona lapsi täyttää seitsemän vuotta. Oppivelvollisuus päättyy, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai kun oppivelvollisuuden alkamisesta on kulunut 10 vuotta. Jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta säädettyä aikaisemmin ja kestää 11 vuotta. Oppivelvollisen on osallistuttava tämän lain mukaisesti järjestettyyn perusopetukseen tai saatava muulla tavalla perusopetuksen oppimäärää vastaavat tiedot. Edellä tarkoitetun pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan tulee osallistua oppivelvollisuuden alkamisvuonna järjestettävään esiopetukseen. 25 §, 26 § (13.6.2003/477)

Lapsella on oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna oikeus saada esiopetusta. Lain 25 §:n tarkoitetun pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella ja sellaisella lapsella, joka 27 §:n mukaisesti aloittaa perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin, on oikeus saada esiopetusta myös oppivelvollisuuden alkamisvuonna. Esiopetukseen osallistumisesta päättää 26 §:n 1 momentissa säädettyä poikkeusta lukuun ottamatta oppilaan huoltaja. Esiopetukseen hakeutumisesta säädetään tarvittaessa asetuksella. Asetuksella säädetään tarvittaessa opetusryhmien muodostamisesta esiopetuksessa. 26 a § (23.12.1999/1288)

Lapsella on oikeus aloittaa perusopetus vuotta säädettyä aikaisemmin, jos lapsella psykologisten ja tarvittaessa lääketieteellisten selvitysten perusteella on edellytykset suoriutua opiskelusta. Opetuksen järjestäjä voi mainittujen selvitysten perusteella antaa lapselle luvan aloittaa perusopetus vuotta säädettyä myöhemmin. Esiopetuksen päätavoitteena on lapsen persoonallisuuden kehityksen monipuolinen tukeminen lapsen omista lähtökohdista käsin. Keskeistä esiopetuksessa on lasten innostaminen oppimaan uusia asioita oman kiinnostuksensa mukaisesti leikin ja toiminnan kautta. Esiopetuksessa opetus pohjautuu eheyttämiseen, lapsen elämäntilanteeseen liittyviin sekä lapsen maailmankuvaa laajentaviin ja jäsentäviin sisältökokonaisuuksiin. Keskeisiä sisältöalueita ovat kieli, matematiikka, etiikka ja katsomus, ympäristö- ja luonnontieto, terveys, taide ja kulttuuri. Esiopetus tarjoaa lapselle eettistä kasvatusta ja katsomuskasvatusta. Eettisen kasvatuksen tavoitteena on lapsen terveen itsetunnon kehittyminen. Katsomuskasvatus jakaantuu kulttuuriseen katsomuskasvatukseen ja oman uskonnon keskeisimpien sisältöjen tarkasteluun. Eettinen kasvatus ja kulttuurinen katsomuskasvatus ovat kaikille yhteistä. Huoltajan valinnan mukaan lapsi osallistuu joko järjestettyyn uskontokasvatukseen, elämäntietokasvatukseen tai muuhun opetukseen.

Oppimishaasteena on perustietojen ja taitojen kehittyminen niin, että lapsi omien käsitystensä ja kokemuksiensa pohjalta rakentaa maailmankuvaa. Lasta ohjataan kriittiseen ja ymmärtävään oppimiseen. Kieli ja vuorovaikutus -sisältöalue on keskeinen lapsen ajattelutaitojen, tunteiden ilmaisun, sosiaalisuuden sekä oppimisvalmiuksien kehittämisessä. Se luo pohjaa myös luku- ja kirjoitustaidon oppimiselle. Matematiikkaan liittyvien valmiuksien kehittämisessä on tarkoitus luoda perusta matemaattisen ajattelun kehittymiselle arkipäivän ilmiöiden kautta. Ympäristö- ja luonnontietoon liittyvien valmiuksien kehittämisen lähtökohdiana on, että lapsi oppii ymmärtämään ja arvostamaan ympäristöään ja tuntemaan oman toimintansa vaikutuksia siihen. Tiedonhankinnan taitojen kehittymistä tuetaan käyttämällä tutkivaa ja ongelmakeskeistä lähestymistapaa. Ympäristö- ja luonnontiedon valmiuksia kehitetään toiminnallisten työtapojen avulla.

Lapsen terveyttä, kasvua ja kehitystä edistetään auttamalla lasta ottamaan itse vastuuta omasta terveydestään. Lapsen tasapainoisen kasvun fyysistä ja motorista kuntoa, liikehallintaa ja motorisia perustaitoja edistetään. Taidekasvatuksen avulla lapsi tutustutetaan taiteen ja kulttuurin maailmaan ja häntä ohjataan taiteelliseen työskentelyyn ja arvostamaan ympäristön kulttuurisia arvoja.

Opetussuunnitelman perusteissa lapsi nähdään oppijana aktiivisena ja toiminnallisena ymmärryksensä kehittäjänä. Työtavoissa otetaan huomioon lapsen kehitystaso ja tarve leikinomaiseen toimintaan. Myös kodin ja esiopetuksen välistä vuorovaikutusta korostetaan. Esiopetuksen henkilöstön tulee tukea kotien kasvatustehtävää. Lapsen viihtyvyyden, kasvamisen ja oppimisen kannalta on tärkeää luoda luottamuksellinen yhteys esiopetuksen henkilöstön ja vanhempien välille. Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden. Esiopetuksen järjestämisessä tulee ottaa huomioon muun varhaiskasvatuksen ja toisaalta perusopetuksen tavoitteet ja sisällöt.

Oppilaalla, joka on tilapäisesti jäänyt jälkeen opinnoissaan tai muutoin tarvitsee oppimisessaan lyhytaikaista tukea, on oikeus saada tukiovetusta. Oppilaalla, jolla on vaikeuksia oppimisessaan tai koulunkäynnissään, on oikeus saada osa-aikaista erityisopetusta muun opetuksen ohessa. 16 § (24.6.2010/642)

Oppilaalle, joka tarvitsee oppimisessaan tai koulunkäynnissään säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, on annettava tehostettua tukea hänelle tehdyn oppimissuunnitelman mukaisesti. Oppimissuunnitelma on laadittava, jollei siihen ole ilmeistä estettä, yhteistyössä oppilaan ja huoltajan sekä tarvittaessa oppilaan muun laillisen edustajan kanssa. Tehostettu tuki sisältää oppilaalle annettavia, erityisesti 16, 31 ja 31 a §:ssä tarkoitettuja tukimuotoja sekä tarvittavia pedagogisia järjestelyjä. Tehostetun tuen ja oppimissuunnitelman keskeisestä sisällöstä määrätään opetussuunnitelman perusteissa.

Tehostetun tuen aloittaminen ja järjestäminen käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen moniammatillisesti 31 a §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettussa oppilashuoltotyössä. Oppilaalle järjestettävä tuki kirjataan oppimissuunnitelmaan. Tehostettu tuki järjestetään laadultaan ja määrältään oppilaan kehitystason ja yksilöllisten tarpeiden edellyttämällä tavalla. 16 a § (24.6.2010/642)

Erityinen tuki muodostuu erityisopetuksesta ja muusta tämän lain mukaan annettavasta tuesta. Erityisopetus järjestetään oppilaan etu ja opetuksen järjestämisedellytykset huomioon ottaen muun opetuksen yhteydessä tai osittain tai kokonaan erityisluokalla tai muussa soveltuvassa paikassa. Tässä momentissa tarkoitettua oppilaan opetuksessa voidaan poiketa 11 §:stä sen mukaan kuin 14 §:n nojalla säädetään tai määrätään.

Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on kuultava oppilasta ja tämän huoltajaa tai laillista edustajaa siten kuin hallintolain (434/2003) 34 §:ssä säädetään sekä hankittava oppilaan opetuksesta vastaavilta selvitys oppilaan oppimisen etenemisestä ja moniammatillisena oppilashuollon yhteistyönä tehty selvitys oppilaan saamasta tehostetusta tuesta ja oppilaan kokonaistilanteesta sekä tehtävä näiden perusteella arvio erityisen tuen tarpeesta (pedagoginen selvitys). Pedagogista selvitystä on tarvittaessa täydennettävä psykologisella tai lääketieteellisellä asiantuntijalausunnolla tai vastaavalla sosiaalisella selvityksellä.

Lapsen esiopetuksen fyysinen ja sosiaalinen ympäristö ja tarvittavat tukipalvelut tulee ensisijaisesti järjestää niin, että lapsi voi mahdollisimman täysipainoisesti osallistua ryhmän toimintaan. Erityistä tukea koskevan päätöksen toimeenpanemiseksi oppilaalle on laadittava henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma. Suunnitelma on laadittava, jollei siihen ole ilmeistä estettä, yhteistyössä oppilaan ja huoltajan tai tarvit-

taessa oppilaan muun laillisen edustajan kanssa. Suunnitelman keskeisestä sisällöstä määrätään opetussuunnitelman perusteissa. 17 a § (24.6.2010/642)

Esiopetusikäisen maahanmuuttajalapsen opetus on mahdollista järjestää muun esiope-
tuksen yhteydessä, perusopetukseen valmistavana opetuksena tai näiden yhdistelmänä.
Suomi/ruotsi toisena kielenä -opetuksen tavoite on, että lapsi saavuttaa perusopetuksen
aikana mahdollisimman toimivan suomen/ruotsin kielen taidon kaikilla kielen osa-
alueilla. Hyvän suomen/ruotsin kielen hallinnan edellytyksinä ovat äidinkielen hallinta ja
tavoitteinen oppiminen.

Esiopetuksen laajuus

Perusopetuslain 9 §:n mukaan esiopetus kestää yhden vuoden. Pidennetyn oppivelvolli-
suuden piirissä oleville oppilaille annettavassa erityisopetuksessa sekä ministeriön luvalla
annettavassa vieraskielisessä opetuksessa esiopetus voi kestää kaksi vuotta. Erityisen tuen
päättös voidaan tehdä ennen esi- tai perusopetuksen alkamista taikka esi- tai perusopetuk-
sen aikana ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen anta-
mista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että oppilaan ope-
tusta ei vamma, sairauden, kehityksessä viivästymisen tai tunne-elämän häiriön taikka
muun vastaavan erityisen synn vuoksi voida antaa muuten. 17 § (24.6.2010/642)

Erityisopetus järjestetään mahdollisuuksien mukaan muun opetuksen yhteydessä taikka
osittain tai kokonaan erityisluokalla tai muussa soveltuvassa paikassa. Lapsi kuuluu piden-
netyn oppivelvollisuuden piiriin, jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vam-
maisuu-
den tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa.
Säännökset sisältyvät perusopetuslain 17 ja 25 §:ään.

Perusopetusasetuksen 3 §:n mukaan esiopetusta annetaan vähintään 700 tuntia vuo-
dessa. Saman asetuksen 4 §:n mukaan esiopetuksessa oppilaan työpäivään saa kuulua
enintään viisi oppituntia.

Opetusryhmät

Perusopetusasetuksen 2 §:n mukaan opetusryhmät muodostetaan vuosiluokittain. Jos
opetuksen tarkoituksenmukainen järjestäminen sitä edellyttää, eri vuosiluokkien oppilaita
sekä esi- ja lisäopetuksen oppilaita voidaan kuitenkin opettaa samassa opetusryhmässä tai
antaa opetusta yhdessä muun koulun tai oppilaitoksen oppilaiden kanssa.

Perusopetuslain 30 §:n 2 momentin mukaan opetusryhmät tulee muodostaa siten, että
opetuksessa voidaan saavuttaa opetussuunnitelmassa asetetut tavoitteet. Perusopetuslain
26 a §:n 3 momentin mukaan asetuksella säädetään tarvittaessa opetusryhmien muodosta-
misesta esiopetuksessa. Perusopetusasetuksen 2 §:ssä säädetään opetusryhmien muodosta-
misesta. Opetusministeriö on, neuvoteltuaan asiasta sosiaali- ja terveysministeriön kanssa,
antanut esiopetuksen järjestäjille suosituksen opetusryhmien muodostamisesta (ope-
tusministeriön kirje 16.6.2000 dnro 37/400/2000). Suosituksen mukaan esiopetuksen
opetusryhmään saa kuulua pääsääntöisesti enintään kolmetoista oppilasta. Jos esiopetusta
antavan opettajan ohella ryhmän työskentelyyn osallistuu enemmän aikaa koulunkäynti-
avustaja, lastenhoitaja tai muu tehtävään soveltuvan ammatillisen koulutuksen suorittanut
henkilö, opetusryhmän enimmäiskoko voi olla enintään 20 oppilasta. Opetusryhmän
enimmäiskoko voidaan väliaikaisesti ylittää, jos se on opetuksen luonteen, opetuksessa
käytettävän työskentelytavan tai jonkin pakottavan synn takia perusteltua eikä järjestely
vaaranna opetuksen tavoitteiden saavuttamista.

Lasten päivähoidosta annetun asetuksen 6 §:ssä säädetään henkilöstön ja lasten välisestä mitoituksesta. Kun esiopetusta järjestetään päivähoitopaikassa, jossa lapsi on koko päivän, noudatetaan päivähoitoasetuksen 6 §:n 1 momentin säännöstä eli seitsemää yli kolmivuotiaasta lasta kohden tulee olla yksi kasvatusvastuussa oleva henkilö. Kun esiopetusta järjestetään päivähoidossa vain esiopetukseen osallistuville lapsille, sovelletaan henkilöstömitoituksessa päivähoitoasetuksen 6 §:n 2 momenttia eli yhtä kasvattajaa kohden ryhmässä voi olla enintään 13 lasta. Perusopetuslain 17 §:n 6 momentin perusteella annetut asetuksen säännökset opetusryhmien muodostamisesta erityisopetukseen otettuja tai siirrettyjä oppilaita varten koskevat myös näille oppilaille annettavaa esiopetusta.

Esiopetuksen järjestäminen ja hallinto

Perusopetuslain 4 §:n mukaan kunta on velvollinen järjestämään alueellaan asuville lapsille esiopetusta oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna. Oppivelvollisuus alkaa sinä vuonna, jona lapsi täyttää seitsemän vuotta. Kunta, jossa on sekä suomenkielisiä että ruotsinkielisiä asukkaita, on velvollinen järjestämään esiopetuksen erikseen kumpaakin kieliryhmää varten. (23.12.1999/1288)

Kunta on lisäksi velvollinen järjestämään oppivelvollisuuden alkamisvuonna esiopetusta pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä oleville lapsille ja niille lapsille, jotka aloittavat perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin. Pidennetty oppivelvollisuus alkaa sinä vuonna, jona lapsi täyttää kuusi vuotta, joten näille lapsille on järjestettävä esiopetusta kahtena vuonna siitä vuodesta lukien, jona lapsi täyttää viisi vuotta. Psykologisten ja tarvittaessa lääketieteellisten selvitysten perusteella opetuksen järjestäjä voi antaa lapselle luvan aloittaa perusopetus vuotta säädettyä myöhemmin. Jos perusopetuksen aloittamista myöhennetään pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan lapsen osalta, esiopetusta annetaan lapsen kuudentena ja seitsemäntenä ikävuotena.

Kunta voi järjestää perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen, myös esiopetuksen, itse tai yhdessä muiden kuntien kanssa taikka hankkia sen valtion oppilaitokselta tai rekisteröidyltä yhteisöltä tai säätiöltä, jolle valtioneuvosto on myöntänyt luvan opetuksen järjestämiseen. Esiopetuspalvelut kunta voi hankkia myös muulta julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta. Tällöin kunta vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään perusopetuslain mukaisesti.

Perusopetuslain 6 §:n mukaan opetus tulee kunnassa järjestää siten, että oppilaiden matkat ovat asutuksen, koulujen ja muiden opetuksen järjestämipaikkojen sijainti sekä liikenneyhteydet huomioon ottaen mahdollisimman turvallisia ja lyhyitä. Lisäksi esiopetuksen osalta tulee ottaa huomioon, että siihen osallistuvilla lapsilla on mahdollisuus käyttää päivähoitopalveluita. Kunta osoittaa perusopetuslaissa tarkoitettua opetusta saavalle lähikoulun tai muun soveltuvan paikan, jossa opetusta annetaan.

Perusopetuslain 10 §:n mukaan Koulun opetuskieli ja muualla kuin koulussa järjestettävässä opetuksessa käytettävä kieli on joko suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Lisäksi osa opetuksesta voidaan antaa muulla kuin edellä mainitulla oppilaan omalla kielellä, jos se ei vaaranna oppilaan mahdollisuuksia seurata opetusta. (23.12.1999/1288)

Esiopetuksen järjestämipaikaksi voidaan osoittaa myös päivähoitopaikka tai muu soveltuva esiopetuksen järjestämipaikka. Ilman huoltajan suostumusta lasta ei saa osoittaa opetukseen, jossa oppilaalta peritään maksuja, eikä opetukseen, jossa kunnan päätöksen tai opetuksen järjestämisluvan perusteella noudatetaan erityistä maailmankatsomuksellista tai kasvatusopillista järjestelmää. Perusopetuslaissa tai muussa lainsäädännössä ei säädetä,

minkä lautakunnan ja hallintokunnan alaan kuuluvana esiopetus järjestetään, joten tämä kuuluu kunnan päätösvaltaan.

Oikeus esiopetukseen ja esiopetuksen maksuttomuus

Osallistumisesta esiopetukseen päättää tällä hetkellä oppilaan huoltaja. Perusopetuslain 26 §:n 1 momentin mukaan pidennetyt oppivelvollisuuden piirissä olevan lapsen tulee kuitenkin osallistua oppivelvollisuuden alkamisvuonna järjestettävään esiopetukseen.

Lasten päivähoidosta annetun lain 11 b §:n mukaan päivähoitoa järjestettäessä tulee huolehtia, että päivähoidossa olevilla lapsilla on mahdollisuus osallistua 1 a §:n mukaiseen esiopetukseen. Lapsen osallistuminen perusopetuslain mukaiseen esiopetukseen ei vaikuta perheen oikeuteen käyttää päivähoitopalveluja. Lasten päivähoidosta annetun lain 11 a §:n mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että lapsen vanhemmat tai muut huoltajat voivat saada lapselle kunnan järjestämän 1 §:n 2 tai 3 momentissa tarkoitetun päivähoitopaikan sen ajan päätyttyä, jolta voidaan suorittaa sairausvakuutuslaissa (1224/2004) tarkoitettua äitiys-, isyys- ja vanhempainrahaa tai osittaista vanhempainrahaa, taikka vanhempainrahakauden päätyttyä välittömästi pidetyn isyysrahakauden jälkeen, ja että lapsi voi olla päivähoidossa siihen saakka, kunnes hän siirtyy perusopetuslaissa tarkoitettuna oppivelvollisena perusopetukseen. Päivähoitoa on kuitenkin järjestettävä osa-aikaisesti, kun lapsi ennen perusopetuslaissa tarkoitettua oppivelvollisuuskäyttäytymistä osallistuu perusopetuslain mukaiseen esiopetukseen tai kun lapsi perusopetuslain 25 §:n 2 momentin mukaisesti aloittaa perusopetuksen vuotta saman pykälän 1 momentissa säädettyä aikaisemmin. Päivähoitoa on mahdollisuuksien mukaan järjestettävä lapsen vanhempien tai muiden huoltajien toivomassa muodossa.

Perusopetuslain 31 §:n mukaan opetus ja sen edellyttämät oppikirjat ja muu oppimateriaali sekä työvälineet ja työaineet ovat oppilaalle maksuttomia. Opetukseen osallistuvalla on annettava jokaisena työpäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty ja ohjattu, täysipainoinen maksuton ateria. Kohtuullisia maksuja voidaan periä ulkomailla järjestettävässä opetuksessa ja yksityisen yhteisön tai säätiön ministeriön antaman erityisen koulutustehtävän perusteella muulla kuin oppilaan omalla kielellä järjestämässä opetuksessa.

Koulussa tai muussa opetuksen järjestämispaikassa, koulumatkalla ja majoituksessa sattuneen tapaturman hoito on oppilaalle maksuton. Sama säännös koskee sekä perusopetusta että muuta saman lain nojalla järjestettävää opetusta.

Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön ja oppilashuolto

Opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Opetuksen järjestäjän tulee laatia opetussuunnitelman yhteydessä suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä toimeenpanna suunnitelma ja valvoa sen noudattamista ja toteutumista. Opetushallituksen tulee opetussuunnitelman perusteissa antaa määräykset tämän suunnitelman laatimisesta. (13.6.2003/477) Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan esiopetuksen oppimisympäristön tulee olla terveellinen ja tukea monipuolisesti lapsen turvallisuutta. Oppimisympäristön tulee tarjota lapselle tilaisuuksia leikkiin, muuhun toimintaan ja omaan rauhaan.

Oppilashuollosta säädetään perusopetuslain 31 a §:ssä. Säännökset koskevat myös esiopetusta saavaa oppilasta. Oppilaalla on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämä tarvittava oppilashuolto. Oppilashuollolla tarkoitetaan oppilaan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa.

Oppilashuoltoon sisältyvät opetuksen järjestäjän hyväksymän opetussuunnitelman mukainen oppilashuolto sekä oppilashuollon palvelut, jotka ovat terveydenhuoltolaissa (1326/2010) tarkoitettu terveydenhuolto sekä lastensuojelulaissa (417/2007) tarkoitettu koulunkäynnin tukeminen. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan esiopetuksen oppilashuollon tavoitteena on luoda terve ja turvallinen kasvu- ja oppimisympäristö sekä lapsen kehityksen ja oppimisen esteiden varhainen tunnistaminen ja niihin puuttuminen.

Haastatteluissa tuli esille, että koska yksityisiä päiväkoteja on paljon esiopetusta antavien yksikköjen joukossa, niin erityisesti oppilaanhuoltoon liittyvät tehtävät saattavat aiheuttaa säädösten mukaiselle toiminnalle haasteita. Esiopetuksessa olevalla lapsella on oikeus oppilashuollon palveluihin, vaikka kyseessä olisi kunnan ostopalveluna käyttämä yksityinen päiväkotikoti.

Lainsäädäntöön sisältyy erityisiä salassapitosäännöksiä. Perusopetuslaissa olevia tietojen salassapitoa, käsittelyä ja luovuttamista koskevia säädöksiä on uudistettu viimeksi vuonna 2010 (642/2010). Lait koskevat sekä esiopetuksessa että perusopetuksessa toimivia. Lain 40 §:ssä säädetään henkilötietojen salassapidosta ja käsittelystä ja lain 41 §:ssä tietojensaantioikeudesta.

Oppilaan oppilashuoltotyöhön osallistuvilla on oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä oppilaan opettajalle ja tämän lain mukaisesta opetuksesta ja toiminnasta vastaavalle viranomaiselle oppilaan opetuksen asianmukaisen järjestämisen edellyttämät välttämättömät tiedot. Oppilaan huoltajan tai muun laillisen edustajan yksilöidyllä kirjallisella suostumuksella voidaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömiä salassa pidettäviä tietoja pyytää myös muilta tahoilta.

Koulumatkaetu ja majoitus

Koulumatkaedusta säädetään perusopetuslain 32 §:ssä. Jos esiopetusta saavan oppilaan matka kotoa esiopetukseen tai päivähoitosta esiopetukseen on viittä kilometriä pitempi, oppilaalla on oikeus maksuttomaan kuljetukseen kotoa suoraan esiopetukseen tai päivähoitosta esiopetukseen ja esiopetuksesta kotiin tai päivähoitoon. Säännöksessä päivähoitolla tarkoitetaan lasten päivähoitosta annetun lain mukaista päivähoitoa. Oppilaalla on oikeus maksuttomaan kuljetukseen myös silloin, kun edellä tarkoitettu matka oppilaan ikä ja muut olosuhteet huomioon ottaen muodostuu oppilaalle liian vaikeaksi, rasittavaksi tai vaaralliseksi. Maksuttoman kuljetuksen vaihtoehtona on oppilaan kuljettamista tai saattamista varten myönnettävä riittävä avustus. Esiopetusta saavien oppilaiden koulumatkaetua koskeva säännös on tullut voimaan 1 päivänä elokuuta 2004.

Koulumatkoista säättää perusopetuslain 32 §. Jos esiopetusta saavan oppilaan matka kotoa esiopetukseen tai lasten päivähoitosta annetussa laissa tarkoitettua päivähoitosta esiopetukseen on viittä kilometriä pitempi, oppilaalla on vastaavasti oikeus maksuttomaan kuljetukseen kotoa suoraan esiopetukseen tai päivähoitosta esiopetukseen ja esiopetuksesta kotiin tai päivähoitoon. Perusopetusta, lisäopetusta tai esiopetusta saavalla oppilaalla on oikeus maksuttomaan kuljetukseen myös silloin, kun edellä tarkoitettu matka oppilaan ikä ja muut olosuhteet huomioon ottaen muodostuu oppilaalle liian vaikeaksi, rasittavaksi tai vaaralliseksi. Maksuttoman kuljetuksen vaihtoehtona on oppilaan kuljettamista tai saattamista varten myönnettävä riittävä avustus. (19.12.2003/1139)

Esiopetuksessa oppilaan päivittäinen koulumatka odotuksineen saa kestää enintään kaksi ja puoli tuntia. Koulumatkojen enimmäiskesto on esiopetuksessa sama kuin perusopetusta saavalla oppilaalla, joka ei ole ennen lukuvuoden alkamista täyttänyt kolme-

atoista vuotta. Jos lapsi saa opetusta muussa paikassa kuin kunnan osoittamassa lähikoulussa tai muussa opetuksen järjestämispaikassa, oppilaaksi ottamisen edellytykseksi voidaan asettaa, että huoltaja vastaa oppilaan kuljettamisesta tai saattamisesta aiheutuvista kustannuksista. Sama säännös koskee sekä perusopetusta että esiopetusta. Kuljetusta odotavalle oppilaalle on järjestettävä mahdollisuus ohjattuun toimintaan.

Jos pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan esiopetusta saavan oppilaan koulumatkaa ei voida järjestää edellä kerrotun enimmäiskeston rajoissa, oppilaalla on oikeus maksuttomaan majoitukseen ja täysihoitoon. Esiopetusta ja perusopetusta saavan oppilaan osalta sovelletaan tällöin samoja majoitusta koskevia säännöksiä.

Esiopetukseen osallistuvien lasten mahdollisuus päivähoitoon näyttäisi tällä hetkellä toteutuvan hyvin. Myös jatkossa tulee huolehtia siitä, että esiopetukseen osallistuvalla lapsella on mahdollisuus käyttää päivähoitopalveluita ja että matkat esiopetuksen järjestämispaikkojen ja päivähoitopaikkojen välillä ovat mahdollisimman turvallisia ja lyhyitä.

5 Esiopetuksen vaikuttavuus

Lasten oppimisen näkökulma

Esiopetuksen vaikuttavuudesta haettiin tietoja haastattelemalla oppimisen ja esi- ja alkuopetuksen tutkijoita Turun, Jyväskylän, Tampereen ja Helsingin yliopistoista. Tämän lisäksi tutkimuskirjallisuudesta etsittiin sellaisia tuloksia, joihin haastateltavat viittasivat. Nämä tutkimukset on myös nimetty kirjallisuusluettelossa, vaikka listaa ei voida pitää kattavana. Tutkimuskirjallisuuden valinnassa on pyritty keskittymään erityisesti päiväkodin ja koulun liitoskohtaan. Tutkijoiden ohella myös kuntien ja järjestöjen edustajat toivat esiin lasten näkökulmaan liittyviä asioita.

Esiopetuksen laatu todettiin velvoittavuutta tärkeämmäksi ja tällä hetkellä esiopetuksen laadun epätasaisuus koetaan suuremmaksi ongelmaksi kuin parin prosentin kato osallistujien joukossa. Velvoittavuuden merkitys nähtiin kuitenkin siinä, että sen kautta saadaan nykyistä yhtenäisempi, suunnitellumpi ja pysyvämpi tuki toiminnan järjestämisen turvaksi.

On vaikea mieltää miksi 6-vuotias lapsi ei hyötyisi esiopetukseen osallistumisesta. Esiopetuksessa pyritään tarkkojen sisällöllisten ja ainejakoisten tavoitteiden sijasta edistämään lasten oppimisvalmiuksia ja ns. geneerisiä taitoja, joille myöhemmät taidot voivat rakentua ja jotka ovat näkyvämpien ja helpommin mitattavien taitojen taustalla. Osana näitä geneerisiä taitoja ovat vuorovaikutustaidot, lasten kyky kuunnella ja noudattaa ohjeita sekä ymmärtää isommalle joukolle osoitetut viestit. Sosiaaliset taidot ja ryhmässä toimiminen ovat tärkeitä esiopetuksen tavoitteita, samoin kuten omatoimisuuden vahvistaminen (kengännauhojen solmiminen, ruokaileminen, omista tavaroista huolehtiminen jne.). Lasten oman identiteetin tukeminen nähtiin myös merkittäväksi. Monien pienten asioiden edistämiseen arvioitiin niin ikään olevan enemmän aikaa esiopetuksessa kuin varsinaisen koulun puolella.

Kouluvalmiuksien ja oppimaan oppimisen taitojen uskotaan takaavan hyvän perustan koulussa tapahtuvalle oppimiselle ja koko lapsen myöhemmälle elämälle. Esiopetusvaiheessa opittavat asiat ovat perustaitoja, joita ei voi nopeasti kiertää kiinni myöhemmin. Sellaisia ovat esimerkiksi vuorovaikutustaidot ja vertaisryhmässä toimiminen sekä kyky asettua toisten ihmisten asemaan. Haastatteluissa korostui se, ettei esiopetus ole yksinomaan koulua varten suunnattu elämänvaihe vaan että päätavoitteena on lapsen yleisen ja kaikenpuolisen kehityksen tukeminen.

Esiopetus ei perustu oppikirjojen mukaan etenevään opetukseen, vaikka monissa ryhmissä käytetäänkin esiopetusvihkoja tai tehtäväkirjoja. Opetus ei myöskään keskity samalla tavalla tuokioihin kuin mihin 1970-luvulla tähdättiin, vaan kokonaisvaltaisuutta ja työtapojen monimuotoisuutta korostetaan. Tässä suhteessa koulu- ja päiväkotiympä-

ristö eroavat paikoin toisistaan. Kun koulussa toiminnot ja opetus jäsennetään suhteellisen tiukasti ajalliseen struktuuriin ja lasten yhtäaikaiseen tekemiseen, päiväkodeissa tavoite on kohti vähäisiä siirtymiä sekä runsasta pienryhmissä tapahtuvaa toimintaa. Oppimistilanteiden ajatellaan tapahtuvan pitkälti arjen toimien myötä ja varsinaisten tuokioiden ulkopuolella. Lasten yksilöllistä oppimista pidetään päiväkodeissa itsestään selvytensä ja leikin asema on vahva. Monet haastateltavat mainitsivat sanan ”koulumaisuus” vastakohtana suhteellisen vapaasti rytmitetylelle ja miltei ilman sisältötavoitteita toteutuvalla päiväkotien esiopetukselle. Koulumaisuudella, jonka haittoja korostettiin, ei siis ensisijaisesti tarkoiteta akateemisten taitojen opettamista, vaan tapaa, miten toiminta on strukturoitu. Kouluopetus nojautuu voimakkaammin suoraan opettajan ja oppilaan keskinäiseen vuorovaikutukseen kun taas päiväkotien perinne on epäsuorien metodien ja oppimisympäristön varaan rakennettu, aivan kuten lastentarhojen alkutaipaleella asetettiin tavoitteeksi.

Alkuportaattien -hankkeessa on seurattu lasten oppimista ja motivaatiota esiopetuksesta neljännelle vuosiluokalle. Tutkimuksessa on havaittu eroja esiopetusryhmien välillä lasten taitojen edistymisessä ja motivaatiossa. Ryhmien välisiä eroja selittävät mm. ryhmäkoko, opettajan hyvinvointi sekä opettajan ohjauksikäytännöt ja vuorovaikutusosaaminen. Lapsikeskeisten käytäntöjen, opettajan antaman ohjauksellisen tuen ja hyvän toiminnan organisoinnin on huomattu olevan yhteydessä lasten oppimismotivaatioon ja sosiaalisten taitojen kehittymiseen. Ryhmissä, joissa lasten motivaatio on, kehittyvät erilaiset oppimisvalmiudet muita ryhmiä paremmin. (Lerikkanen, Poikkeus, Ahonen, Siekkinen, Niemi & Nurmi 2010.)

Pakarisen ym. (2011) tutkimus esiopettajan opetuksen laadun yhteydestä motivaatioon osoitti, että esiopetusryhmissä, joissa opettajan ohjauksellinen tuki oli korkealaatuista (esim. päättelyn tukeminen, keskustelun lapsilähtöisyys, palautteen tarkkuus) ilmeni lapsilla vähemmän välttämismotivaatiota ja lasten matematiikan valmiudet kehittyvät paremmin kuin heikomman opetuksellisen tuen ryhmissä. Lerkkasen ym. (2012) tutkimus toi esiin, että erot esiopetusryhmien välillä lasten kiinnostuksessa lukemisen ja matematiikan tehtäviin ja siinä, kokivatko he tehtävät mieluisina, selittyivät osin opetuskäytännöillä: lapsiläheiset käytännöt olivat positiivisesti yhteydessä lasten korkeampaan kiinnostukseen matematiikkaa ja lukemista kohtaan. Erityisesti pojilla, joilla kielen valmiudet olivat muita heikkomat ennen esiopetusta, näkyi myös epäsuotuisa motivaation kehittyminen jo esiopetusvuoden aikana ja negatiivinen motivaation kehitys vahvistui siirryttäessä ensimmäiselle luokalle (Lepola 2004).

Esiopetuksen seurantatutkimuksissa on todettu, että lapset oppivat runsaasti erilaisia taitoja ja valmiuksia oppivelvollisuuskoulun kynnyksellä ja että 6-vuotias lapsi on motivoitunut oppija, joka on innostunut monista erilaisista asioista. Geneeristen taitojen ohella myös akateemiset taidot ja niihin harjaantuminen tulevat esiopetuksessa tärkeämmiksi kuin nuorempien päivähoitoon osallistuvien lasten kohdalla. Kielelliseen tietoisuuteen liittyvä harjaantuminen on tuottanut ”kaikki oppivat ja hyötyvät” tulosta ja moni lapsi osaa lukea jo ennen kouluun menoa. Alkuportaattien -hankkeessa on arvioitu, että lukijoita on noin neljännes kouluun menijöistä. Kaikkiaan suomalaisissa esiopetusryhmissä erot ovat yleensä pienempiä kuin mitä monissa kansainvälisissä tutkimuksissa on löydetty muiden maiden kohdalla olevan, mutta niitä kuitenkin on suomalaistenkin lasten taidoissa jo esiopetuksessa (ks. Alkuportaattien -hanke ja Ajatellaan -hanke).

Päiväkodit tarjoavat lasten ulottuville etenkin lukutaitoa ja kielellistä tietoisuutta edistäviä materiaaleja ja välineitä ja alkuopetuksessa seurataan lasten lukemaan oppimista. Monissa kunnissa on käytössä koko ikäluokan vertailutiedon mahdollistava ALLU -testistö. Seuranta on osaltaan todistanut esiopetuksen vaikuttavuutta lukemaan oppimisessa

ja lisännyt yksittäisten opettajien mahdollisuuksia verrata oman lapsiryhmänsä edistymistä suhteessa muihin samanikäisiin oppilaisiin.

Matematiikan oppimisessa saavutetaan esiopetuksen aikana huomattavia tuloksia kun matematiikkaa integroidaan arjen toimiin. Varhaismatematiikan tai ”Nallematematiikan” keinot liittyvät lapsen huomion kohdistamiseen lukujen ja numeroiden havaitsemiseen ja sen myötä tapahtuvaan omaehtoiseen mielensisäiseen harjoitukseen. Interventiotutkimusten myötä esiopetuksen laadun merkitys on noussut selvästi esiin. Keskustelevaan lukemiseen perustuvien interventioiden on todettu tukevan kielellisiltä ja matemaattisilta taidoiltaan keskitasoa heikompia 4–5-vuotiaita lapsia (Räsänen ym. 2012). Sen sijaan että ajateltaisiin kaikkien oppivan tai hyötyvän, on matemaattisia valmiuksia tarkastelevissa tutkimuksissa saatu myös tuloksia, joiden mukaan esiopetukseen osallistuvien keskinäiset erot kasvavat esiopetusvuoden aikana, ellei opettaja huomioi erityisesti heikoimpien lasten tilannetta ja kiinnitä huomiotaan heihin. Silloin lapset päättävät esiopetusvuoden valmiuksiltaan epätasaisempina ryhmänä kuin aloittavat sen (Aunola ym. 2004). Nallematikka ohjelma on edesauttanut matemaattisilta taidoiltaan kaikkein heikoimpien lasten taitojen kehittymistä (Mattinen ym. 2012) ja interventiotutkimukset ovat ylipäätään osoittaneet, että tiettyjä osa-alueita kuten matematiikkaa tai muistin kehitystä voidaan edistää tavoitteellisten ohjelmien avulla (Mattinen ym. 2010).

Vertaisryhmän merkitys lapsen oppimiselle nousi haastatteluissa yhtä tärkeään asemaan kuin akateemisten taitojen oppiminen. Lasten vertaisryhmä takaa mahdollisuuden leikkiin ja lasten omaan kulttuuriin osallistumiseen. Kuusivuotiaiden lasten mahdollisuus toimia toisten samanikäisten tai heitä vanhempien lasten kanssa edesauttaa oppimista. Haja-asutusalueillakin lapsen etu saattaa puoltaa esiopetukseen kulkemista, ainakin joinakin päivinä viikossa.

Perheen näkökulma

Kunnilla on jo nyt esiopetuksen järjestämisvelvollisuus. Sen vuoksi velvoittavuus kohdistuu nyt erityisesti lasten vanhempiin. Vanhempien tehtävänä on huolehtia siitä, että lapsi saa sen hänelle kuuluvan opetuksen. Velvoittavuus liittyy esimerkiksi siihen, että järjestettyyn esiopetukseen osallistutaan säännöllisesti. Korkeat osallistumisasteet kertovat vain kirjoilla olemisesta, ei esiopetukseen osallistumisen säännöllisyydestä. Lapsen etu saattaa silloin joskus olla muu kuin perheen etu. Syrjäytyminen liittyy usein kouluttamattomuuteen, joka puolestaan periytyy helposti.

On myös sellaisia vanhempia, jotka eivät halua lapsiaan ollenkaan peruskouluopetuksen piiriin. Heitä varten on olemassa vakiintuneita järjestelyjä (lasten kotiopetus). Esiopetus voisi velvoittavaksi tullessaan soveltaa näitä ratkaisuja, jos perheen lasten ei haluta osallistuvan esitai peruskoulun opetukseen. Tämä joukko on kuitenkin ollut Suomessa hyvin pieni.

Pedagoginen laatu

”Näkisin, että siinä on nimenomaan huomioitu sen lapsen tapa oppia, lapselle ominainen tapa toimia, leikin, mielikuvituksen, luovuuden vaaliminen ja nimenomaan sen lapsuuden vaaliminen. Se kaikki ihana sen lapsen salaisuuden, mystiikan vaaliminen ja ylläpitäminen on todella tärkeitä. Et mä näkisin, että jos tästä esiopetuksesta tulee velvoite, niin näkisin myös sen hyödyn sillä tavoin, et esiopetus ja sen pedagogiikka...voisi muuttaa myöskin alkuopetuksen pedagogiikkaa”. (Katkelmä haastattelusta).

Esiopetuksesta ei haluta yhtä lisäluokkaa kouluun, vaan toiveena on säilyttää ”esiopetus esiopetuksena” niin että sillä on omat tavoitteensa ja opetussuunnitelmansa. Vaikka opetussuunnitelman toivotaan kytkeytyvän sekä varhaiskasvatukseen että perusopetukseen, sen pedagogisten toimintatapojen säilyttämistä toivotaan.

”Me aatellaan jotain lukutaitoo tai jotain, niin ett niitä ylipäätään voi alkaa harjoitella, pystyy oleen siinä ryhmässä ja keskittyy pikkasen pidempiä aikoja ja kaikkee tämmöistä. Niin tämmöinen miten tämmöinen itsetuntopuoli sitten, että pystytäänkö sitä tukemaan siinä sitten? Kyll mä aattelen, ett siihen monella tavalla varmaan se eskari on semmoinen paikka, miss voidaan joka lapselle luoda luottamus siihen, että sä oot menossa johonkin, missä sä pärjääät.”
(Katkelma haastattelusta)

Epätasaisen laadun, kirjaviiden käytäntöjen ja epätietoisuuden uskotaan kostautuvan nimenomaan siinä, ettei sellaisia lapsia, joilla on heikoimmat valmiudet oppia, tunnisteta muusta ryhmästä tai ei tiedetä, miten heitä voisi tukea. Moni haastateltu katsoi, että sadan prosentin osallistumisastetta tärkeämpi peruste saada esiopetus velvoittavaksi, olisi pedagogisesti tasaiseen laadukkuuteen pyrkiminen. Yhtenäisten ohjeiden ja normien katsottiin edesauttavan tasaisempaa laatua ja vahvan järjestelmän syntymistä. Nykytilanne, jossa esiopetus on eri tavoin järjestetty ja toimii yksittäisten henkilöiden osaamisen varassa, nähtiin ongelmaksi.

Haastatteluissa korostettiin myös sitä, että esiopetuksesta ei saa tulla heittopussia, jolla koetaan paikata tyhjilleen jääviä kouluja vaan myös näissä tapauksissa pitää huomioida pedagoginen laatu ja lasten etu osallistua hänelle parhaiten sopivaan opetukseen. Toisaalta esitettiin saman asian kääntöpuoli: esiopetuksessa olevien tuominen voimakkaasti mukaan kouluuyhteisöön voisi olla juuri sitä, mitä tarvitaan. Yhteistoiminta koulujen ja päiväkotien välillä on tehnyt esiopettajia tietoisemmaksi niistä menetelmistä, joita he ovat tottuneet käyttämään, mutta joiden merkitystä he eivät ehkä ole aikaisemmin joutuneet pohtimaan tai tiedostaneet.

”Sitten on näitten pientenlasten koulujen rakentaminen, ja sitten eskareitten siirtyminen näissä kyläkouluissa ykkös-kakkosten yhteyteen. Se on jopa pelastanut kyläkoulujen olemassaolon, että aika monella rintamalla nyt tapahtuu tätä integroitumista... ja kyllähän toi on ollut aika semmoinen yleinenkin malli sitten tää sekamalli, että taajama-alueiden ulkopuolella, niin esiopetus on sitten järjestetty näissä kyläkouluissa, pienissä kouluissa. Se on ihan hyvä ratkaisu sit sekin. Ja sitten keskustassa taas päiväkotien yhteyteen.”

Esiopetuksen opetussuunnitelma hakee vielä omaa muotoaan ja tasapainoa siinä, miten pitkälle oppimistavoitteita pitäisi kirjoittaa. Yhteisen opetussuunnitelman kautta on mahdollista tuoda uusia elementtejä myös perusopetuksen puolelle. Paikallisen opetussuunnitelman merkitys on todettu merkittäväksi tueksi esiopettajan työhön (Sulonen ym. 2010), vaikka valtakunnalliseen suunnitelmaan on toivottu lisää selkeyttä. Esiopetussuunnitelmat on otettu päiväkodeissa hyvin vastaan joskin aikaisemmat tutkimukset osoittavat samaa kuin mihin oma selvitystyömme viittaa: niitä ei käytetä yhtä systemaattisesti toiminnan tukena kuin kouluissa. Haastatteluissa tuli ilmi päiväkotien vähäinen opetussuunnitelma-keskustelu. Opetussuunnitelmia ei ehkä vielä ole sisäistetty osaksi päivittäistä kasvatus-työtä. Esiopetuksen vahvuudeksi on nähty kokonaisvaltainen kasvatusote ja lapsilähtöisyys, hyvät menetelmät kielen oppimiseen sekä taide- ja ilmaisupainotteisuus.

Esiopetuksen epätasaiseen laatuun viitattiin useassa haastattelussa. Laadukkuutta on aikaisemmin (mm. Hujala ym. 2012) luokiteltu: 1) esiopetuksen saavutettavuuteen,

2) opettajien kelpoisuuteen ja riittävyteen, 3) esiopetuksen tavoitteiden, tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumiseen, 4) esiopetusryhmien muodostamiskäytäntöihin, 5) lasten kasvu-, kehitys ja oppimisedellytysten edistämiseen, 6) varhaisen tuen ja oppilashuollon palveluiden toimivuuteen ja 7) oppimisympäristön hyvyteen.

Selvityksen perusteella voidaan todeta, että esiopetuksen saavutettavuus on hyvää tasoa ja että esiopetukseen on panostettu resursseja. Päiväkodeissa lastentarhanopettajat on sijoitettu ensisijaisesti esiopetusryhmien vetäjiksi. Lastentarhanopettajapula kohdistuukin pienempien lasten ryhmiin ja tulee esille erityisesti opettajien poissaolojen aikana, sillä sijaisia on vaikea saada. Pelkän muodollisen kelpoisuuden ohella opettajien motivoituminen työhönsä ja ajan tasalla pysyminen on opetuksen laatutekijä.

Emme tarkastelleet selvityksessä suoranaisesti esiopetusta sen tavoitteiden, tasa-arvon tai yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Monessa haastattelussa mainittiin silti suuresta käytäntöjen vaihtelusta eri kuntien ja opetusyksiköiden välillä. Sama tulos on todettu aikaisemminkin. Siniharjun (2007) tutkimuksessa raportoitiin eroja löytyvän jopa saman esiopetusyksikön eri ryhmien välillä. Päiväkotien ja koulujen toteuttama esiopetuksen eroaa myös toisistaan. Esi- ja perusopetus koetaan toisistaan erillisiksi ja niiden jatkumossa nähdään puutteita. Valtakunnallisten esiopetuksen perusteiden arveltiin yhtenäistäneen opetussuunnitelman toteuttamista, vaikka eroja on yhä. Perusteita tulisi selkiyttää käytännön toteuttamisen ja tavoitteiden osalta. Vanhempien on todettu olevan keskimäärin hyvin tyytyväisiä omien lastensa saamaan esiopetukseen, mutta tyytyväisyys vähenee myöhemmin koulun puolelle siirryttäessä. (Sulonen ym. 2010; Siniharju, 2007).

Esiopetuksen laajuutta (700 tuntia vuodessa) pidetään riittävänä. Lasten päivän pirstaloitumista esiopetukseen ja sitä täydentävään päivähoitoon kyseenalaistettiin silti. Lapsen kannalta parasta olisi saada yhtenäinen päivä.

Esiopetusryhmien muodostamisesta ei kysytty haastatteluissa. Tilastokeskuksen tiedot tarkentavat kuitenkin aikaisempia tutkimustuloksia (mm. Hujala, 2012) niin, että koulujen yhteydessä saa esiopetusta vain noin joka neljäs kuusivuotias ja kolme neljästä saa esiopetusta päiväkodin yhteydessä.

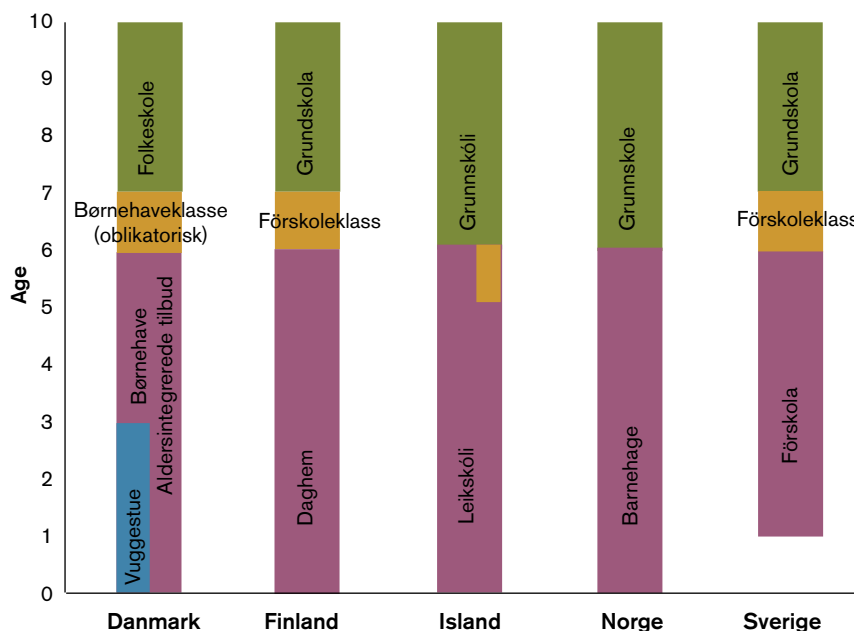
Varhaisen tuen puutteista mainittiin monessa haastattelussa. Samoin epäiltiin opettajien kykyä havaita heikoimmin valmiuksin esiopetuksessa eteneviä lapsia. Lisäksi todettiin, että oppilashuollon palvelut puuttuvat kokonaan monista esiopetusyksiköistä. Erityisesti tämä huoli esitettiin yksityisten päiväkotien yhteydessä. Esiopetuksen oppimisympäristöt vaihtelevat suuresti kaikin eri tavoin. Tätä ei kuitenkaan selvitetty tarkemmin haastatteluissa.

Koulujen yhteydessä on ns. valmistavia luokkia tai valmistavaa esiopetusta, jotka on räätälöity erityisesti maahanmuuttajien tarpeisiin. Niistä on saatu hyviä kokemuksia ja niiden säilymistä toivottiin siinäkin tapauksessa, että esiopetuksesta tulisi velvoittavaa. Valmistavien luokkien teho-opetuksessa on pyritty mm. ehkäisemään ennakolta luokkien kertaamista, jota on käytetty keinona silloin kun oppilaat eivät yllä taidoissa sille tasolle kun kullekin luokalle on määritelty. Jos lapset joutuvat kertaamaan jo ensimmäisiä luokkia, he käyvät muutaman vuoden kuluttua koulua huomattavasti itseään nuorempien kanssa ja koulun aloitus alkaa takkuilla jo heti alussa. Ennaltaehkäisevä työ on kertaamista parempi ajatus kaikkien osapuolten näkökulmasta.

6 Lyhyt kansainvälinen vertailu

"Ja sit taas Ruotsi ja Suomi on viimeiset siellä. Ja pitää vielä linnaketta yllä. Viimeisetkin. Joo, joo, sitkeimmät sissit koko läntisessä maailmassa."
(Katkelma yhdestä haastattelusta)

Suomalaisella päivähoidolla on pitkät ja kunnioitettavat perinteet eikä ole helppoa miettiä, mihin järjestelmää voisi verrata. Olemme kohdistaneet huomiomme lähinnä pohjoismaiseen vertailuun. Tätä varten on kerätty materiaalia Norjan, Ruotsin, Islannin ja Tanskan esi- ja varhaiskasvatuksen asiantuntijoilta, joille lähetettiin verkkokysely päivähoiton ja koulun kytköskohdasta. Kyselyyn vastanneet asiantuntijat on listattu raportin liitesivuilla. Kuviossa 2. on esitetty Pohjoismaiden esiopetusta vertaileva kuvio. Tämän lisäksi haastatelimme kahta kasvatuksen alan asiantuntijaa Britanniaista ja Alankomaista verrataksemme pohjoismaisia järjestelmiä sellaisiin maihin, joissa koulu aloitetaan selvästi aikaisemmin.

Kuvio 2. Pohjoismaiden koulutus 0–10-vuoden ikäisiä lapsia varten.
Lähde: Norjan opetusministeriö

Suomen tapa järjestää esiopetusta muistuttaa eniten Ruotsia kun vertaillaan eri Pohjoismaita toisiinsa. Ruotsissa koulu aloitetaan pääosin sinä vuonna, jolloin lapsi täyttää 7 vuotta eikä esiopetukseen osallistumispakkoa ole, vaikka sen tarpeellisuudesta keskustellaan parhaillaan. Tanskalla on hieman erilainen järjestelmä kuin Suomessa ja Ruotsissa, sillä siellä kuusivuotiaat osallistuvat pakolliseen esiopetukseen. Se ei kuitenkaan ole koulun ensimmäinen luokka, vaan kouluvalmiuksia edistävä ”nollaluokka” (børnehaveklasse). Osallistuminen on ollut pakollista vuodesta 2009 lähtien. Tavoitteena on ollut madaltaa koulun ja päivähoidon kynnyksiä. Tanskassa lapsille saattaa tulla useita siirtymiä ennen kouluikää, koska lastentarha toimii usein erillään alle 3-vuotiaiden hoitopaikoista. Myös muissa Pohjoismaissa eri syistä johtuvat hoitopaikkojen ja esiopetuksen väliset siirtymät ovat yleisiä. Niistä ei kuitenkaan ole saatavilla tarkkoja tilastoja.

Norjassa ja Islannissa koulu aloitetaan jo 6-vuotiaana ja ne eroavat siksi eniten Suomesta, Ruotsista ja Tanskasta. Muissa Pohjoismaissa lapset menevät aikaisemmin päiväkotiin kuin Suomessa, toisin sanoen pienimpien lasten osallistumisaste ryhmämuotoiseen toimintaan on niissä korkeammalla tasolla kuin Suomessa. Kaikille Pohjoismaille on yhteistä se, että esiopetuksen avulla pyritään edesauttamaan heikoimmista lähtökohdista ponnistavia ja vähemmistöön kuuluvia. Erityisesti syrjäytymisvaarassa olevien lasten ja muiden kuin maan valtakielellä puhuvien on havaittu hyötyvän korkealaatuisesta päivähoitosta.

Pohjoismaissa korostetaan leikkiin perustuvan pedagogiikan tärkeyttä vielä 6-vuotiaille järjestetyssä opetuksessakin. Tähän pyritään pääsemään mm. lastentarhanopettajien ja kouluissa toimivien opettajien tiiviillä yhteistyöllä. Tanskassa monet lastentarhanopettajat työskentelevät koulussa opettajien kanssa, mikä edellyttää kuitenkin lisäkoulutusta.

Ruotsissa esikoululla on yhteinen opetussuunnitelma koulun ja koulun ulkopuolista toimintaa tarjoavien laitosten (*Fritidshem*) kanssa. Se ei perustu oppiainejakoon, vaan on kirjoitettu kehysuunnitelman tapaan. Esiopetusta pitää tarjota vähintään 525 tuntia lukuvuodessa eli n. 3 tuntia päivässä. Monissa kunnissa esiopetuspäivä kestää kuitenkin 4 tuntia ja on usein integroitu osaksi muuta (*Fritidshemin*) toimintaa. Ruotsissa keskustellaan parhaillaan kouluvelvollisuuden pidentämisestä kymmeneen vuoteen niin että esiopetuksesta tulisi osa sitä.

Norjassa 5-vuotiaista lapsista yli 90 % on lastentarhassa (barnehage), joka on tarkoitettu 1–5-vuotiaille lapsille. Koulunaloitus on ollut 6-vuotiaiden lasten oikeus ja velvollisuus vuodesta 1997 alkaen. Norjassakin on tutkittu, keitä ovat ne lapset, jotka eivät osallistu päivähoitoon vielä 5-vuotiaana (vuotta ennen koulua) ja mistä syystä he eivät osallistu. Yhdeksi syyksi vanhempien haluttomuuteen viedä lapsiaan 5-vuotiaana päiväkotiin on raportoitu esiopetuksen epätasainen laatu ja erityisesti henkilökunnan kirjava koulutus. (Ks. NOU 2010:8). Keskusteluissa ja kannanotoissa on korostettu tarvetta saada lapsille nykyistä systemaattisempaa tukea ennen koulun aloittamista. Viisivuotiaiden lasten esiopetuksen kestosta tai sisällöstä ei ole säädetty mitenkään, vaan toiminnan järjestäminen on lastentarhojen omassa päätösvallassa. Useimmat lapset ovat ennen koulun alkua kokopäiväisessä päivähoitossa (eli 41 tuntia tai enemmän viikossa) (Rundskriv 2012).

Vuonna 2012 tehty tutkimus osoitti, että viime vuosina lastentarhojen ja koulujen yhteistyö on lisääntynyt huomattavasti Norjassa (Guldbrandsen & Eliassen 2012; NOU 2010:8). Kolme neljästä vähemmistökieltä puhuvasta lapsesta hoidetaan päiväkodissa, viisivuotiaista 96 %. Päivähoitoon osallistuvien vähemmistökieltä puhuvien lasten määrä on selvästi kasvanut viimeisten viiden vuoden aikana. Vaikka vanhemmille on tärkeää opettaa oma kielensä lapsille, he painottavat norjan oppimista ennen kuin lapset siirtyvät kouluun. Päiväkotien toiminta on leikkipainotteista ja vain 5 % norjalaisista päiväkodeista

raportoi opettavansa systemaattisesti lukujen tai kirjainten tuntemista. Norjalaisena erityispiirteenä on ulkoilun (friluftaktiviteter) painottaminen esiopetuksessa.

Islannissa lapsilla on oikeus saada esiopetusta vähintään 20 tuntia viikossa. Esiopetusta varten on laadittu oma opetussuunnitelma samoin kuin muissakin Pohjoismaissa, vaikka ne muodoltaan eroavat toisistaan. Olemme liittäneet selvitystyön lähteisiin tietoja kaikkien pohjoismaiden opetussuunnitelmista sekä internet linkkejä sellaisiin saatavilla oleviin dokumentteihin, joissa kerrotaan esiopetuksen järjestämisestä eri Pohjoismaissa.

Vaikka kuusivuotiaiden tilanne eroaa järjestelmätasolla hieman kansallisten instituutioiden suunnassa ja siinä, minkä ikäisenä perusopetus alkaa, eri Pohjoismaiden takana on kohtuullisen samantapainen pedagoginen arvolutaus ja painotus; ymmärrys esiopetuksen ennaltaehkäisevästä roolista sekä leikin painottaminen osana lasten arkea. Lisäksi yhteistä on se, että etenkin kuusivuotiaiden lasten akateemisten valmiuksien edistämistä pidetään tärkeänä: Norjassa ja Islannissa se tapahtuu osana muuta oppivelvollisuuskoulua ja Tanskassa, Ruotsissa ja Suomessa oppimisvalmiuksia korostavan valmentavan esiopetuksen muodossa.

Yllättäen myös Britannian ja Alankomaiden edustajat, joita haastateltiin raporttia varten, katsoivat, ettei heidän tapansa järjestää pienten lasten opetusta ole ehkä niin erilainen kuin ensi näkemältä saattaisi luulla tai mitä erilaisilta näyttävistä koulujärjestelmäkaaviosta saattaisi ymmärtää. Kyse on pikemminkin eroista ajankäytön strukturoinnissa eli ”koulumaisista” käytännöistä, opettajajohtoisuudesta ja oppiainejakoisesti määritellystä opetussuunnitelmasta vastakohtana suomalaisten päiväkotien vapaammalle ajankäytölle, pienryhmille ja epäsuorille oppimisympäristöille.

Lukemaan opettaminen tapahtuu useimmissa Euroopan maissa koulutusjärjestelmissä olevista eroista huolimatta suunnilleen samassa kehitysvaiheessa, osana 6–7-vuotiaille lapsille suunnattua toimintaa ja opetusta. Esimerkiksi Alankomaissa lukemaan oppiminen alkaa vasta kolmantena kouluvuotena. Koulu aloitetaan lapsen 4. syntymäpäivän jälkeen, ennen 5. syntymäpäivää. Miltei kaikki lapset aloittavat koulun Alankomaissa 4-vuotiaina, koska päivähoitoa järjestävät laitokset eivät ota yli 4-vuotiaita lapsia hoidettaviksi. Koulun aloittaminen merkitsee Alankomaissa ja Britanniassa ennen kaikkea siirtymistä jäsennettyyn ryhmätoimintaan ja ajallisesti tiukkaan strukturiin. Alankomaissa ja Britanniassa on totuttu menemään kouluun aikaisin ja koska näin on tehty jo pitkään, sitä ei pidetä varhaisena tai lapsia erityisesti rasittavana. Esimerkiksi belgialaiset lapset aloittavat koulunsa jo pari vuotta aikaisemmin kuin Alankomaiden lapset.

Toisin kuin Pohjoismaissa, Alankomaissa ja Britanniassa päivähoiton ja koulun kytökskohta on selvärajainen. Päivähoito on jäsentynyt erilaisista kirjavista palveluista muodostuvaksi toiminnaksi, jonka ytimessä on leikki. Koulujen käytännöt poikkeavat tästä selvästi, joskin myös kumpaisenkin maan kouluverkko on moninainen. Suomalaisesta näkökulmasta tyypillinen siirtymä julkisesta päivähoidosta julkiseen ja suhteelliseen yhteneväiseen kouluun tapahtuu usein sillä tavoin, että valtaosa lapsista tuntee vähintään osan tulevista koulutovereistaan jo päiväkodista. Tämä käytäntö eroaa eurooppalaisesta valtavirrasta.

7 Opettajat

"Kysyttiin mitä on opittu: luokanopettajat ovat oppineet toiminnallisia työtapoja. Lastentarhanopettajat ovat oppineet systemaattista tavoitteenasettelua ja toiminnan arviointia. Molemmat ammattiryhmät hyötyvät ja arvostavat toinen toisiaan."
(Katkelma haastattelusta)

Esiopetusta antavan opettajan kelpoisuudesta säädetään opetustoimen henkilöstön kelpoisuudesta annetussa asetuksessa (986/1998). Asetuksen 7 §:n mukaan esiopetusta antamaan kelpoinen on henkilö, joka on tämän asetuksen mukaan kelpoinen antamaan luokanopetusta. (3.11.2005/865)

Opetusryhmälle, johon ei kuulu perusopetusta saavia oppilaita, esiopetusta on kelpoinen antamaan myös henkilö, joka on suorittanut: 1) soveltuvan kasvatustieteen kandidaatin tutkinnon ja tutkintoon sisältyvinä tai erillisinä joko yliopistojen tutkinnoista annetun valtioneuvoston asetuksen 19 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetut opinnot tai kasvatustieteellisen alan tutkinnoista ja opettajankoulutuksesta annetun asetuksen 11 §:ssä tarkoitetut 35 opintoviikon laajuiset ammatillisia valmiuksia antavat opinnot; taikka 2) lastentarhanopettajan tutkinnon. (3.11.2005/865)

Asetuksen 8 §:n mukaan Perusopetuslain 17 §:n 1 momentissa tarkoitetuille oppilaille esiopetusta ja kehitysvammaisille oppilaille myös muuta erityisopetusta on kelpoinen antamaan myös henkilö, joka on suorittanut soveltuvan korkeakoulututkinnon ja erityisopettajan opinnot. Esiopetusta perusopetuslain 17 §:n 1 momentissa tarkoitetuille oppilaille on kelpoinen antamaan myös henkilö, jolla on 7 §:n 2–4 momentissa säädetty esiopetuksen opettajan kelpoisuus ja joka on suorittanut erityisopettajan opinnot. Avustavana opettajana perusopetuslain 17 §:n 1 momentissa tarkoitetuille oppilaille annettavassa opetuksessa ja saman lain 25 §:n 2 momentissa tarkoitetuille oppilaille annettavassa esiopetuksessa voi toimia myös se, joka on suorittanut soveltuvan korkeakoulututkinnon. (23.2.2012/105)

Erityisopettajan opinnoilla tarkoitetaan vähintään 60 opintopisteen laajuisia opettajankoulutuksen opintoja, joista säädetään yliopistojen tutkinnoista annetun valtioneuvoston asetuksen 19 §:n 1 momentin 3 kohdassa, vähintään 35 opintoviikon laajuisia erityisopettajan opintoja, joista säädetään kasvatustieteellisen alan tutkinnoista ja opettajankoulutuksesta annetun asetuksen 14 §:n 2 momentissa, sekä erityisopettajan opintoja, joista säädetään kasvatustieteellisistä tutkinnoista ja opinnoista annetun asetuksen 35 §:ssä.

Haastateltavat kertoivat, että lastentarhanopettajista on ollut pulaa viime vuosina. Silti esiopetusryhmiin koetetaan saada aina muodollisesti pätevä opettaja. Esiopetus rakentuu pitkälti ilman oppikirjoja tapahtuvaan toimintaan ja nojaa laatunsa puolesta opettajien

pedagogisten taitojen varaan. Tilanne on samanlainen sekä yksityisellä että julkisella sektorilla. Esi- ja alkuopetukseen perehtyneiden opettajien saatavuus on esiopetuksen onnistumisen ja hyvän tason välttämätön edellytys. Jotta päteviä ja kelpoisia opettajia löydetään tarpeellinen määrä, lastentarhanopettajien koulutusmäärät pitää tarkistaa riittäviksi ja tarvittaessa koulutusta pitää lisätä. Esiopetuksen velvoittavuuden toteuttaminen ei sinällään lisää opettajien tarvetta, mutta on toimenä riittämätön, ellei päteviä opettajia ole saatavilla esiopetusta antaviin ryhmiin.

Kokonaan ilman opettajakelpoisuutta on runsas kolme prosenttia luokanopettajista ja esiluokanopettajista yhteensä. Lastentarhanopettajien kelpoisuutta, ikärakennetta ja alueellista lastentarhanopettajien saatavuutta koskevan valtakunnallisen tiedonkeruun ja tilastoinnin puuttuessa ei lastentarhanopettajien koulutustarpeen ennakointia ole ollut mahdollista tehdä samassa laajuudessa kuin muiden oppilaitosmuotojen opettajien osalta. (Opettajat Suomessa 2010).

Huomioita esiopetuksen henkilöstöstä

Esiopetusta antavat opettajat työskentelevät sekä kouluissa että päiväkodeissa, mikä vähentää opettajakunnan yhtenäisyyttä ja asettaa haasteita opettajien keskinäiselle tiedonvaihdolle. Jatkossa voimavaroja tulisi suunnata esiopetusta antavan henkilöstön täydennyskoulutukseen riippumatta siitä, toimivatko opettajat päivähoidon tai koulun puolella. Tämä vahvistaa osaamisen jakamista ja tiedonvaihtoa opettajien kesken.

Haastatteluissa tuli ilmi, että monet esiopetusta antavat opettajat tuntevat olevansa marginaalissa. Useat päiväkodit ovat niin pieniä, että niihin mahtuu vain yksi esiopetusryhmä ja silloin on vaikea löytää oman päivittäisen työn tueksi apua kollegoilta. Päiväkodeissa esiopettajana toimiminen on haluttu ja tärkeäksi koettu tehtävä, johon olisi monta tulijaa. Sen vuoksi esiopettajan roolia usein kierrätetään, mikä saattaa vähentää jatkuvuutta oman työn kehittämisessä. Samoin koulussa esiopetusta antava opettaja saattaa jäädä pedagogiseen marginaaliin. Kollegaverkostot ovat näissä tapauksissa hyödyllisiä kanavia tiedonvaihtoon.

Vähemmistökulttuurien edustajien palkkaaminen esiopetuksen henkilökuntaan nähtiin yhdeksi keinoksi saada näiden kulttuurien lapsia osallistumaan esiopetukseen. Jos perheet katsovat, että lapsi kasvaa esiopetuksen myötä pois omasta kielestään tai kulttuuristaan, he eivät ehkä halua lapsensa osallistuvan esiopetukseen. Erityisesti pääkaupunkiseuduilla on jo sellaisia päiväkoteja, joissa yli puolet lapsista tulee erilaisista vähemmistökulttuureista.

8 Rahoitus ja kustannusvaikutukset

Valtion rahoitus

Kunta on velvollinen järjestämään sen alueella asuville oppivelvollisuusikäisille perusopetusta sekä oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna esiopetusta. Kunta voi järjestää palvelut itse, yhdessä muiden kuntien kanssa tai hankkia palvelut muulta luvan saaneelta opetuksen järjestäjältä. Kuntien välistä yhteistyötä varten voidaan perustaa kuntayhtymä. Kunta voi lisäksi järjestää perusopetukseen valmistavaa opetusta, lisäopetusta, perusopetuksen 7–9 vuosiluokkien yhteydessä annettavaa joustavan perusopetuksen toimintaa sekä perusopetusta muille kuin oppivelvollisille.

Valtioneuvosto voi myöntää rekisteröidylle yhteisölle tai säätiölle luvan perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen järjestämiseen. Pääosa esi- ja perusopetuksen valtionosuusrahoituksesta yhdistettiin vuoden 2010 alusta osaksi kuntien peruspalvelujen ns. yhden putken valtionosuutta, jota hallinnoi valtiovarainministeriö. Valtion- osuus määräytyy kunnan 6-15 -vuotiaiden asukkaiden määrän mukaan. Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnoima osa esi- ja perusopetuksen rahoituksesta määräytyy opetuksen järjestäjän oppilasta kohden määräytyvien rahoitusperusteiden mukaan.

Kunnille myönnettävä esi- ja perusopetuksen valtionosuus on osa kunnan peruspalveluiden valtionosuutta, jonka myöntää valtiovarainministeriö. Rahoituksesta säädetään kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetussa laissa (1704/2009). Kunnan peruspalveluiden valtionosuusprosentti vuonna 2013 on 30,96 % (muutos 982/2012). Valtionosuuden laskemisen perusteena ovat esi- ja perusopetuksen laskennalliset kustannukset saadaan kertomalla esi- ja perusopetuksen perushinta luvulla 0,77, lisäämällä tuloon esi- ja perusopetuksen perushintaan tehtävät kuntakohtaiset korotukset ja kertomalla näin saatu euromäärä kunnan 6–15-vuotiaiden määrällä. Kunnan 6-vuotiaiden määrä otetaan huomioon kertomalla se luvulla 0,91. Eräät korotukset huomioidaan (asukastiheys, kaksikielisyys, saaristoisuus, 13–15-vuotiaiden osuus ja ruotsinkielisyys).

Koska esi- ja perusopetuksen valtionosuudet maksetaan kunnille kunkin kunnan oppilasikäluokan perusteella, järjestelmä edellyttää kotikuntalaskutusta oppilaan käydessä koulua muussa kuin oman kunnan koulussa (toisen kunnan, kuntayhtymän, valtion tai yksityisen ylläpitämässä oppilaitoksessa).

Kotikuntakorvaus määräytyy oppilaan kotikunnan esi- ja perusopetuksen laskennallisten kustannusten perusteella ja se on erisuuruinen 6-, 7–12- ja 13–15-vuotiaille. Valtiovarainministeriö vahvistaa kunnan kotikuntakorvauksen perusosan vuosittain. Kotikuntakorvaus saadaan kertomalla kotikuntakorvauksen perusosa 6-vuotiaiden oppilaiden osalta kertoimella 0,91.

Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettua lakia on muutettu väliaikaisesti (995/2012, 29a §). Perusopetuksen yksikköhintoja vahvistettaessa kotikuntakorvausten perusosista ja perusopetuksen perushinnasta vähennetään vuoden 2013 kustannustason muutoksesta johtuva korotus (3 %) vuosina 2013–2015. Opetuksen järjestäjälle myönnetään muille kuin oppivelvollisille järjestettävään perusopetukseen rahoitusta euromäärä, joka saadaan, kun sijaintikunnan kotikuntakorvauksen perusosa kerrottuna luvulla 1,35 kerrotaan oppilasmäärällä. Rahoitus koskee yli 16-vuotiaita sisäoppilaitoksessa opiskelevia oppilaita ja pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevia 5-vuotiaita esiopetusoppilaita. (Opetus ja kulttuuritoimen rahoitus: Yksikköhintojen määräytyminen vuonna 2013, lait 1705/2009 ja 1704/2009).

Esiopetus on maksutonta, mutta perusopetuslain mukaisesta koululaisten aamu- ja ilta-päivätoiminnasta voidaan periä kunnan päättämä kuukausimaksu.

Koska kunnille maksetaan jo tällä hetkellä valtionosuudet kuusivuotiaiden ikäluokan perusteella, esiopetuksen velvoittavuudesta ei tule valtiolle lisää kustannuksia. Kunnille aiheutuu lisäkustannuksia sen mukaisesti, miten suuri osa kuusivuotiaista ei tällä hetkellä osallistu esiopetukseen. Tämä vaihtelee eri kunnissa melkoisesti ja kato on suurin isoissa kaupungeissa, kuten tässä raportissa on aikaisemmin mainittu. Monissa kunnissa kaikki kuusivuotiaat ovat jo nyt esiopetuksen piirissä. Lisäksi voimme olettaa, että kaikki kuusivuotiaat lapset eivät osallistuisi esiopetukseen, vaikka se olisi velvoittavaa. Esimerkiksi koulunsa aikaisemmin aloittavat ja ulkomailla asuvat lapset kuuluvat tähän ryhmään. Koko maan osalta arvioimme, että kustannukset esiopetuksen velvoittavaksi tekemisestä ovat pienet. Esikoululaiset osallistuvat esimerkiksi koulukyydityksiin jo nyt eikä ole oletettavaa, että uusien kyytien järjestäminen aiheuttaisi paljon kustannuksia. Lisäksi osa sellaisista lapsista, jotka eivät osallistu esiopetukseen, ovat silti päivähoitossa. Heidän kohdallaan sanottavia lisäkustannuksia ei myöskään synny. Eniten järjestelyjä aiheuttanevat sellaiset lapset, joiden kodin lähellä ei ole esiopetuspaikkaa, jossa annettaisiin opetusta heidän omalla äidinkielellään ja joiden sen vuoksi pitää kulkea kauemmas, mahdollisesti naapurikuntaan asti.

9 Joustava koulunaloitus

”Ja meillähän on tehty periaate, että jos rakennetaan uusi päiväkotikiuntaan, niin pannaan se aina koulun yhteyteen. Ja mielellään rikotaan vielä seinä, niin siitä tulee tällainen sukkayhteisö, pääsee sukkasillaan kouluun.” (Katkelmä haastattelusta)

Haastatteluissa korostettiin sekä sitä, että esiopetuksen pitää löytää itselleen oma rooli, identiteetti, joka korostaa sen ainutlaatuisuutta. Toisaalta painotettiin sitä, ettei esiopetuksesta saa tulla uutta rajaa tai pykällystä joustavaan koulunaloitukseen, ikään kuin ylimääräistä siirtymää päivähoiton ja koulun väliin. Esiopetuksen pitää tasoittaa liian jyrkkää siirtymää kahden erilaisen pedagogiikan välillä ja luoda siirtymäkohtaan silta tai vieläpä sellainen tilanne ettei siirtymistä huomaa ollenkaan.

Joustava koulunaloitus ja mahdollisuus yhdistää eri-ikäisten lasten toimintaa päivähoiton ja koulun välillä tuovat väljyyttä kehityksessään eri tahtia eteneville lapsille, myös niille, jotka ”menevät ohituskaistaa”. Joustavasta ja väljästi rakennetusta esi- ja alkuopetuksesta on käytetty erilaisia nimityksiä, usein on puhuttu ”pikkulastenkouluista”. Yksittäisten tuntien yhdistelyä eri luokka-asteilta tuleville on kutsuttu mm. ”palkkitunneiksi”. Niille osallistuu oppilaita sekä esi- että perusopetuksen puolelta. Yhteisöllisyyttä ja isompien lasten huolehtimista pienemmistä on näin käytetty tarkoituksella hyväksi. Joissakin tapauksissa esi-1–2-luokkien opetussuunnitelmat on kirjoitettu kokonaan yhteen, vuosiluokkiin jakamattomaksi opetuksiksi ja opetusta on järjestetty hyvinkin erilaisissa ryhmitymissä, oppiainejaon ja tehtävien vaikeustason mukaan.

Arviointitutkimuksissa (mm. Sulonen ym. 2010) on aikaisemminkin nostettu esiin esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien erillisuus ja jatkumon puute. Lapsen oppimispolku tulisi nähdä kokonaisuutena ja yhtenevien varhaiskasvatuksen ja esi- ja perusopetuksen kattavien suunnitelmien varaan rakennetulta. Lisäksi kunkin tahon pitäisi tietää, mitä toiset tekevät. Jos opetus- ja toimintatavat eivät olisi niin erilaisia, kynnys esiopetuksesta alkuopetukseen ei olisi suuri. Jo pelkästään se, että lapsi saa esiopetusvuoden aikana kokemuksia koulusta toimintaympäristönä, helpottaa siirtymää esiopetuksesta perusopetukseen.

Esi- ja alkuopetusikäisen lapsen päivä ilman sitä täydentävää hoitoa on yleensä liian lyhyt sovitettavaksi yhteen vanhempien työpäivän kanssa. Sen vuoksi esiopetusta järjestettäessä pitää miettiä päivähoitojärjestelyjä loppupäivää varten. Lapsen kannalta paras ratkaisu on sellainen, ettei päivään tule useita eri opetus- ja hoitopaikkoja ja niiden välisiä siirtymiä. Noin kolme neljästä lapsesta tarvitsee esiopetusta täydentävää hoitoa haastatteluvien arvion mukaan. Päiväkodeissa asia on yleensä ratkaistu siten, että lapsi on hoidossa samassa lapsiryhmässä varsinaisen esiopetuksen päätyttyä. Koulujen yhteydessä on käytetty vaihtelevia järjestelyjä hoidon organisoimiseksi.

10 Yhteenveto ja suositukset

Esiopetuksella tarkoitetaan oppivelvollisuuden aloittamista edeltävänä vuonna annettavaa suunnitelmallista opetusta ja kasvatusta, joka liittyy kiinteästi sekä varhaiskasvatukseen että alkuopetukseen. Esiopetus takaa hyvän perustan koulun aloittamiselle ja lapsen myöhemmälle elämälle. Selvitystyön perusteella esitämme, että 6-vuotiaiden esiopetus muutetaan velvoittavaksi ja koko ikäluokkaa koskevaksi. Laadukas esiopetus on kaikkien lasten perusoikeus ja erinomainen ennaltaehkäisevän kasvatustyön muoto. Esiopetukseen osallistumattomia on Suomessa enää pari prosenttia kuusivuotiaiden ikäluokasta. Suurin osa näistä lapsista asuu isoissa kaupungeissa. Esiopetuksen velvoittavuuteen pätee "Ex post facto" -periaate, jonka mukaan käytännöt ja perusteet ovat jo olemassa; puuttuu vain itse lainsäädäntö.

Vaikuttavuus lasten ja perheiden näkökulmasta

Kuusivuotiaiden lasten esiopetuksessa painottuvat oppisisältöjen sijasta oppimista edesauttavat valmiudet, jotka ovat erilaisia geneerisiä taitoja ja joita on yhteisellä nimellä usein kutsuttu kouluvalmiuksiksi. Tämän lisäksi monet akateemiset taidot ovat lasten kehityksen kannalta otollisessa vaiheessa juuri ennen suomalaisen oppivelvollisuuskoulun alkamista. Erityisesti lasten kielellinen tietoisuus kehittyy kuusivuotiailla lapsilla. Nykytutkimus osoittaa myös, että kun lapsia rohkaistaan kiinnittämään huomiotaan tiettyihin asioihin, esimerkiksi lukukäsitteisiin, niin heitä voidaan harjaannuttaa monissa taidoissa osana arjen toimia ja leikkejä. Varhaiskasvatuksella on oma ja erityinen keinovalikoimansa pienten lasten opetukseen. Se on ajallisesti joustavaa ja lasten turhaa rasittamista välttävää pikkulapsipedagogiikka, joka valmentaa lapsia myöhempää elämää varten. Kuusivuotiaiden lasten elämä ei ole kuitenkaan pelkkää valmentautumista tulevaa varten, vaan lapsuudella on ainutlaatuinen asema ihmisen elämänkulussa ja sen hyvyttä tulee kaikin mahdollisin keinoin tukea. Pikkulapsipedagogiikka tekee mahdolliseksi joustavan koulunaloituksen. Esiopetus tuo lasten vanhemmille ja perheille hyvän tuen heidän kasvatustoiminnalleen. Vaikka esiopetuksen osallistumisaste on jo nyt korkea, niin lasten säännöllinen ja päivittäinen osallistuminen esiopetukseen vasta takaa parhaat mahdollisuudet oppimiselle ja kehittymiselle.

Taloudelliset vaikutukset

Selvityksen perusteella esiopetuksen velvoittavuuden aiheuttamat taloudelliset vaikutukset valtiolle ja kunnille olisivat pieniä. Esi- ja perusopetuksen valtionosuusrahoituksesta pääosa yhdistettiin osaksi valtiovarainministeriön hallinnoimaa kuntien peruspalvelujen ns. yhden putken valtionosuutta vuoden 2010 alusta. Valtionosuus määräytyy kunnan 6–15-vuotiaiden asukkaiden määrän mukaan. Kuntien saamat valtionosuudet on siis jo maksettu koko 6-vuotiaiden ikäluokan koon perusteella, lisättyä korotuskertoimilla. Esiopetuksen muuttaminen velvoittavaksi ei siten kasvata valtionosuuskustannuksia.

Useimmat opetuksen järjestämiseen liittyvät kunnille aiheutuvat menot eivät sanottavasti muutu nykyisestä. Esimerkiksi koulukyyditykset voidaan toteuttaa suurimmaksi osaksi olemassa olevien linjojen kautta; esiopetukseen osallistuvat lapset kulkevat tälläkin hetkellä koulukyyditysten mukana. Vaikka esiopetuksesta tulisi velvoittavaa, kaikki ikäluokasta puuttuvat lapset (esimerkiksi ulkomailla asuvat tai aikaisemmin koulunsa aloittaneet) eivät lisää esiopetukseen osallistuvien määrää nykyisestä. Esiopetukseen osallistuvien määrä kasvanee hieman, noin tuhannella lapsella vuosittain.

Esiopetuksen vaikutusten voidaan olettaa vähentävän tulevaisuudessa valtion ja kuntien kustannuksia parhaana mahdollisena ennaltaehkäisevänä toimenä. Syrjäytymisvaarassa olevien lasten tuen tarve ennakoimalla heidät voidaan ajoissa ohjata tukipalveluiden ääreen viimeistään vuotta ennen koulun alkamista. Esiopetuksen velvoittavuus lisää kunnan viranhaltijoiden mahdollisuuksia pitkäjänteiseen suunnitteluun ja ennakointiin eikä yksittäisten lasten osallistumisesta tarvitse enää erikseen pohtia. Siksi se pikemminkin sujuvoittaa kuin hankaloittaa hallinnollisia toimia.

Vaikutukset valtion ja kunnallisten viranomaisten toimintaan

Koko ikäluokan kattavan esiopetuksen järjestäminen ei aiheuta suuria muutoksia viranomaisten toimintaan, koska esiopetus on jo nyt osa opetustointia. Perheitä koskeva velvoite tuoda lapset järjestelmällisesti toteutettuun ja ajallisesti muuta varhaiskasvatusta tarkemmin rajattuun esiopetukseen voisi toteutua yleiseen oppivelvollisuuteen kytkettyjä säädöksiä soveltamalla. Esi- ja alkuopetusta antavien yksikköjen ja niiden toiminnasta vastaavien viranomaisten keskinäistä yhteistyötä pitää tehostaa, jotta taataan tasaisesti laadukas esiopetus. Esiopetuksen takuuna on jo nyt kattava koulu- ja päiväkotiverkko ja molempien hyödyntämistä kannattaa tehdä jatkossakin. Esiopetuksen ominaispiirre on yksityisten palveluntarjoajien määrä. Se on muuta perusopetusta selvästi suurempi. Oppilashuollon toteutumiseen pitää kiinnittää erityistä huomiota.

Yhteiskunnalliset vaikutukset

Koko ikäluokkaa koskevan laadukkaan esiopetuksen ennaltaehkäisevä vaikutus todentuu kaikkein huonoimmassa lähtötilanteessa olevien lasten kohdalla, erityisesti sellaisten lasten, joiden edellytykset koulutyöhön osallistumiseen ovat lähtökohdiltaan heikot. Esiopetus on hyvin merkityksellinen myös erilaisen kieli- ja kulttuuritaustan omaaville lapsille sekä sellaisille lapsille, jotka eivät ennen 6-vuoden ikää ole osallistuneet ryhmämuotoiseen toimintaan. Suomessa lapset osallistuvat muita Pohjoismaita vähemmän ryhmämuotoiseen toimintaan ennen esiopetusvuotta. Laadukas esiopetus on tehokas väline edistää sosiaalista ja henkistä hyvinvointia ja edesauttaa koulutuksellista tasa-arvoa. Huonosti järjestetty esiopetus voi jopa lisätä lapsien tasoeroja ennen koulun aloitusta.

Henkilöstön koulutus ja pedagoginen osaaminen

Laadukkaan esiopetuksen paras tae on opettajakunnan pedagoginen osaaminen. Esiopetus on Suomessa perustunut joustaviin ja toiminnallisiin työtapoihin, joiden keskiössä on leikki. Lapsiin kohdistuvaa suoraa ohjausta täydentävä epäsuora ohjaus, vertaisryhmän tuki ja oppimisympäristön tietoinen hyödyntäminen oppimisen osana todentuvat arjen pedagogiikkana, joka juontaa lastentarhojen ja alakansakoulujen perinteisiin käytäntöihin. Se perustuu havainto-opetukseen ja opetussuunnitelmaltaan eheyttettyyn toimintamalliin sekä lapsilähtöiseen pedagogiikkaan. Näiden metodien hallitseminen edellyttää opettajakoulutusta (KK, pääaine kasvatustiede tai varhaiskasvatustiede tai luokanopettajan koulutus). Edellä mainitut kelpoisuusvaatimukset ovat välttämätön edellytys 6-vuotiaiden lasten esiopettajille. Lastentarhanopettajakoulutusta tulee lisätä tarpeen mukaan. Joustava koulunaloitus ja erilaisten toimijoiden saumaton yhteistoiminta madaltavat rajoja eri palveluiden välillä. Tämänkaltainen järjestely toteutuu jo nyt monessa kunnassa, joissa päiväkotit ja koulu muodostavat yhtenäisen toiminnallisen kokonaisuuden.

Lähteitä

- Alanen, L. & Karila, K. (toim.) (2009) Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta. Tampere: Vastapaino.
- Alasuutari, M. (2010) Suunniteltu lapsuus. Keskustelut lapsen varhaiskasvatuksesta päivähoitossa. Tampere: Vastapaino.
- Alasuutari, M. (2003) Kuka lasta kasvattaa? Vanhemmuuden yhteiskunnallisen kasvatuksen suhde vanhempien puheessa. Helsinki: Gaudeamus.
- Alila, K. & Kronqvist, E-L. (2008) Varhaiskasvatus vuoteen 2020. Varhaiskasvatuksen neuvottelukunnan loppuraportti. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Aunola, K., Leskinen, E., Lerkkanen, M. & Nurmi, J. (2004) Developmental dynamics of math performance from preschool to grade 2. *Journal of Educational Psychology*, 96 (4), 699–713.
- Brotherus, A. (2004) Esiopetuksen toimintakulttuuri lapsen näkökulmasta. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Esikoulukomitean mietintö. (1972) Helsinki. Komiteamietintö A 13.
- Esiopetuksen kehittäminen. Esiopetuksen kehitystyöryhmän muistio. Kouluhallitus. Sosiaalhallitus. 1991.
- Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Työryhmän muistio. Opetushallitus. Stakes. 1992
- Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2000/2010. Opetushallitus. Määräykset ja ohjeet 2010:27. http://www.oph.fi/download/131115_Esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2010.pdf
- Esiopetuksen suunnittelun lähtökohtia. Opetushallitus ja Stakes (esiopetuksen yhteinen linjaus) 1993.
- Esiopetuksen tila Suomessa. (2004) Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle esiopetusuudistuksen vaikutuksista ja asetettujen tavoitteiden toteutumisesta. Helsinki: Opetusministeriö. Koulutus ja tiedepolitiikan osasta.
- Guldbrandsen, L. & Eliassen, E. (2013) Kvalitet i barnehager. Rapport fra en undersøkelse av strukturell kvalitet høsten 2012. Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. NOVA Rapport 1/2013. Saatavilla: http://www.nova.no/asset/6157/1/6157_1.pdf
- Haring, M. (2003) Esi- ja alkuopettajien pedagogisen ajattelun kohtaaminen. Joensuu: Joensuun yliopisto Kasvatustieteellisiä julkaisuja N:o 93.
- Hujala, E., Backlund-Smulter, T., Koivisto, P., Parkkinen, H., Sarakorpi, H., Suortti, O., Niemelä, T., Kuronen, I., Knubb-Manninen, G., Smeds-Nylund, A-S., Hietala, R. & Korkeakoski, E. (2012) Esiopetuksen laatu. Koulutuksen arviointineuvoston julkaisu 61. Jyväskylä. http://www.edev.fi/img/portal/1354/julkaisu_61.pdf
- Hänninen, S.-L. and Valli, S. (1986) Suomen lastentarhatyön ja varhaiskasvatuksen historia. Helsinki: Otava.

- Härkönen, U. (2002) Esiopetus ja esiopetussuunnitelma varhaiskasvatuksen viitekehyksessä. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Hytönen, J. (toim.) (2005) Esiopetuksen prosessi ja vaikutukset. Esiopetuksen toimivuus ja vaikutukset Helsingin kaupungissa vuosina 2001–2003. Tutkimusraportti 3. Helsingin yliopisto. Tutkimuksia 259.
- Iloiset toimintatuokiot. (1975). Sosiaalihalitus. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Kalliala, M. (2011) Kato mua. Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa? Helsinki: Gaudeamus.
- Kalliala, M. (2012) Lapsuus hoidossa. Aikuisten päätökset ja lasten kokemukset päivähoidossa. Helsinki: Gaudeamus.
- Kangassalo, M., Karila, K. & Virtanen, J. (2000) Omat opetussuunnitelmat esiopetukseen. Helsinki: Tammi.
- Kankaanranta, M., Mäkitalo, K. & Tiihonen, E. (toim.) (1999) Kasvun ja oppimisen polkuja. Kokemuksia esi- ja alkuopetuksen yhteistyöstä. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos.
- Kankaanranta, M. and Tiihonen, E. (toim.) (1994) Joustavasti oppimaan. 5–8-vuotiaiden kasvatuksen ja opetuksen kehittämishankkeita. Kasvatustieteiden tutkimuslaitos. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä: Kopijyvä Oy.
- Karikoski, H. (2008) Lapsen koulunaloittaminen ekologisena siirtymänä. Vanhemmat informanteina lapsen siirtymisessä esiopetuksen kasvuympäristöistä perusopetuksen kasvuympäristöön. Oulu: Oulun yliopisto.
- Karila, K., Alasuutari, M., Hännikäinen, M., Nummenmaa, A-R., Rasku-Puttonen, H. (toim.). (2006) Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.
- Kasanen, V. (1977) Kiistaa esikoulun hallinnosta. Sosiaaliturva 1.9.1977.
- Ketonen, O. (1966) Kuusivuotiaiden koulunkäynti myötätulessa. Lastentarha 3/1966, 42-43.
- Kinos, J. & Palonen, T. (2012) Varhaiskasvatuksen lähihistoria. Teoksessa P. Kettunen & H. Simola (toim.) Tiedon ja osaamisen Suomi. Kasvatus ja koulutus Suomessa 1960-luvulta 2000-luvulle. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura (SKS) 1266:3.
- Kopisto, K., Brotherus, A., Paavola, H., Hytönen, J. & Lipponen, L. (2011) Kohti joustavaa esi- ja alkuopetusta. Joustavan esi- ja alkuopetuksen tutkimus- ja kehittämishankkeen raportti. Helsinki: Helsingin kaupungin opetusvirasto.
- Korkeakoski, E & Siekinen, T. (toim.) (2010) Esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelma-järjestelmän toimivuus. Puheenvuoroja sekä arviointi- ja tutkimustuloksia. Koulutuksen arviointineuvoston julkaisuja 53. http://www.edev.fi/img/portal/1120/Julkaisu_nro_53.pdf
- Kouluhallitus 1978:3. Kokeilu- ja tutkimustoimisto. Tiedonantoja koulukokeiluista. Kuusivuotiaiden kasvatuksen ja opetuksen kokeilutoiminnasta.
- Kouluhallitus 1975:3. Kokeilu- ja tutkimustoimisto. Tiedonantoja koulukokeiluista. Kuusivuotiaiden opetuksen kokeilutoiminnasta.
- Kronqvist, E-L. & Kumpulainen, K. (2011) Lapsuuden oppimisympäristöt. Eheä polku varhaiskasvatuksesta kouluun. Helsinki: WSOY.
- Kuikka, M.T. (1994) Kuusivuotiaat – ikuinen koulutuksen solmukohta. Teoksessa Koulu ja menneisyys. Suomen Kouluhistoriallisen Seuran vuosikirja 1994. 7–26.
- Kumpulainen, T. (2011) Opettajat Suomessa. Opetushallitus. Koulutuksen seurantaraportti 6. http://www.oph.fi/julkaisut/2011/opettajat_suomessa_2010
- Kuusivuotiaiden kasvatusta- ja koulutustoimikunta. 1978. Helsinki: Opetusministeriö. Komiteamietintö 5.
- Kuusivuotiaiden opetuksessa käytettävät työ- ja toimintatavat. Kouluhallitus 1973:2. Kokeilu- ja tutkimustoimisto. Tutkimusselosteita.

- Kyöstiö, O.K. & Luukkonen, J. & Koskenrouta, P. (1975) *Esiopetusta ilman koulua*. Oulun yliopisto. Käyttäytymistieteiden laitos 1975:25.
- Lappalainen, S. (2006) *Kansallisuus, etnisyys ja sukupuoli lasten välisissä suhteissa ja esiopetuksen käytännöissä*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Lepola, J. (2004). The role of gender and reading competence in the development of motivational orientations from kindergarten to grade 1. *Early Education & Development*, 15(2), 215–240.
- Lerkkänen, M.-K., Kiuru, N, Pakarinen, E., Viljaranta, J., Poikkeus, A.-M., Rasku-Puttonen, H., Siekkinen, M., & Nurmi, J.-E. (2012). The role of teaching practices in the development of children's interest in reading and mathematics in kindergarten. *Contemporary Educational Psychology*, <http://dx.doi.org/10.1016/j.cedpsych.2011.03.004>
- Linnilä, M.-J. (2006) *Kouluvalmiudesta koulun valmiuteen. Poikkeuksellinen koulunaloitus koulumenestyksen, viranomaislausuntojen ja perheiden kokemusten valossa*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Maahanmuuttajatyön kehittäminen varhaiskasvatuksessa. (2007). *Varhaiskasvatuksen maahanmuuttajatyön kehittämisjaosto*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Selvityksiä 62.
- Mattinen, A., Räsänen, P., Hannula, M. M. & Lehtinen, E. (2010). *Nallematikka: 4–5-vuotiaiden lasten oppimisvalmiuksien kehittäminen – pilottitutkimuksen tulokset*. *NMI-Bulletin, oppimisvaikeuksien erityislehti*, 2, 41–59.
- Mattinen, A., Kajamies, A., Räsänen, P., Hannula-Sormunen, M. M. & Lehtinen, E. (2012). *Jänistarinat – ymmärtävän kuuntelemisen ohjelma varhaiskasvatukseen*. *NMI-Bulletin, oppimisvaikeuksien erityislehti*. Hyväksytty käsikirjoitus.
- Niikko, A. (2001) *Esiopetuksen pitkä taival*. Joensuu: Joensuu University Press.
- Niinikuru, L. & Pässilä T. (1995) *Pienten lasten koulu*. Kerava: Visionääri.
- NOU 2010:8. Med forskertrang og lekelyst. Systematisk pedagogisk tilbud til alle førskolebarn. Utredning fra utvalg oppnevnt ved kongelig resolusjon. 19. juni 2009. Kunnskapsdepartementet. Norge. Saatavissa: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/dok/nouer/2010/nou-2010-8.html?showdetailedtableofcontents=true&id=616123>
- Nummenmaa, A-R. & Karila K. (2011). *Ammatilliset keskustelut varhaiskasvatuksessa*. Helsinki: WSOY.
- Nurmi, V. (1977) *Esikoulu yhä kiistakapulana*. *Helsingin Sanomat* 25.7.1977.
- Nuutinen, P. (1976) *Ongelmakartoitus harvaanasutun alueen esikoulukokeilusta vv. 1973–74*. Joensuun korkeakoulu. Karjalan tutkimuslaitos 1976:11.
- Ojala, M. & Siekkinen, M. *Esi- ja alkuopetuksen kehittäminen*. (1998) *Valtakunnallisen akvaarioprojektin esi- ja alkuopetuksen aiheverkon arviointia*. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Opetus ja kulttuuritoimen rahoitus: Yksikköhintojen määräytyminen vuonna 2013*. Oppaat ja käsikirjat 2013:2. Helsinki: Opetushallitus. Saatavana: <http://www02.oph.fi/asiakkaat/rahoitus/rahjulk13/Rahoitusjulkaisu%202013.pdf>
- Pakarinen, E., Kiuru, N, Lerkkänen, M.-K., Poikkeus, A.-M., Ahonen, T., & Nurmi, J.-E. (2011). Instructional support predicts children's task avoidance in kindergarten. *Early Childhood Research Quarterly*, 26(3), 376–386.
- Palonen, T. & Kinos, J. (2000) *Esiopetus ei ole mikään uusi asia*. Teoksessa Tähtinen, E. (toim.) *Lastentarhatyö 100 vuotta Turussa*. Turun sosiaalikeskus 4 B. 52–63.
- Peltonen, T. (2002) *Pienten koulujen esiopetuksen kehittäminen – entisajan alakoulusta esikouluun*. Oulun yliopisto: Kasvatustieteiden tiedekunta E60.
- Perusopetukseen valmistava opetus (2012)* Helsinki: Opetushallitus.

- Pietilä, A. 1982. (toim.) Kymmenen vuotta esikoulutoimintaa. Kouluhallitus. Kokeilu- ja tutkimustoimisto. Tiedonantoja koulukokeiluista 1982:2.
- Pihlaja, P. (2005). Pedagogisen kontekstin merkitys ja arviointi esi- ja alkuopetuksessa Teoksessa Holopainen, P., Ojala, T., Miettinen, K. & Orellana, T. (toim.) Siirtymät sujuviksi – ehyttä koulutuspolkua rakentamassa Helsinki: Opetushallitus. (s. 16–27)
- Pikkanen, E-M. (1977) Mihin esikoulu kuuluu? HS 27.7.1977.
- Puhakka, J. (2002) Esi- ja alkuopetuksen kehittäminen Suomessa vuosina 1968–2000. Aikalaisvaikuttajien selontekoja tapahtumista ja niihin vaikuttaneista seikoista. Joensuu: Joensuun yliopisto N:o 82.
- Rajala, S. 2011. (toim.) Romanioppilaiden perusopetuksen tuen hyviä käytäntöjä. Opetushallitus. Oppaat ja käsikirjat 2011:14.
- Rajala, S., Salonen, M., Blomérus, S. & Nissilä, L. (2011) Romanioppilaiden perusopetuksen tilannekatsaus 2010–2011 ja toimenpide-ehdotukset. Opetushallitus. Raportit ja selvitykset 26. http://www.oph.fi/download/140023_Romanioppilaiden_perusopetuksen_tilannekatsaus_2010-2011_ja_toimenpide-ehdotukset.pdf
- Siniharju, M. (2007) Esiopetuksen laatu ja merkitys. Vanhempien ja perusopetuksen ensimmäisen vuosiluokan opettajien arvioimana Opetushallitus. Arviointi 1/2007.
- Rogers, S. (ed.) (2011) Rethinking Play and Pedagogy in Early Childhood Education: Concepts, Contexts and Cultures. New York: Routledge.
- Romanilapsen kohtaaminen esi- ja perusopetuksessa. (2010) Opetushallitus. Oppaat ja käsikirjat 5.
- Rundskriv (2012). Vedlegg 1 til rundskriv Udir-01-2012. Fag- og timefordelingen for grunnskole og videregående opplæring i kunnskapsløftet. Norge. Saatavilla: http://www.udir.no/Upload/Rundskriv/2012/Udir-1-2012-vedlegg_1.pdf?epslanguage=no
- Ruskanen, A. (1975) Kuusivuotiaiden opetuksen nykynäkymiä. Lastentarha 3/1975, 32–33.
- Ruskanen, A. (1973) Esikoulu. Lastentarha 1/1973, 4-7.
- Räsänen, P., Hannula-Sormunen, M. M., Mattinen, A., Kajamies, A. & Lehtinen, E. (2012). Intervention for children at risk for early mathematical difficulties. Valmistella oleva käsikirjoitus.
- Röman, K. (1971). Toiminnan kehystekijöiden kartoitus esikoulukokeiluun 1971–1972 osallistuneissa kokeilupisteissä. Kouluhallituksen kokeilu- ja tutkimustoimiston toimeksiantotutkimuksia. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden tutkimuslaitos 1971:121.
- Sulonen, K., Heilä-Ylikallio, R., Junttila, N., Kola-Torvinen, Pia., Laine, T., Ropo, E., Suortamo, M., Knubb-Manninen, G. & Korkeakoski E. (2010) Esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmajärjestelmän toimivuus. Koulutuksen arviointineuvoston julkaisuja 52. http://www.edev.fi/img/portal/19/Julkaisu_nro_52.pdf?cs=1298445675
- Tiihonen, E. (1978) Yhteenvedo kuusivuotiaiden opetuksen tavoitteiden, opetussisältöjen sekä työ- ja toimintatapojen kehittelypyrkimyksistä. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden tutkimuslaitos. Selosteita ja tiedotteita 1978:113.
- Tiihonen, E. (1991) Kuusivuotiaiden opetus: puolesta ja vastaan. Teoksessa Y. Yrjönsuuri & M. Siniharju (toim.) Keskustelua koulusta ja varhaiskasvatuksesta. Helsinki: Valtion painatuskeskus, 25–33.
- Valtioneuvosto 1999. Paavo Lipposen II hallituksen ohjelma. Valtioneuvosto. 18.4.1999. <http://www.vn.fi/vn/suomi>
- Varhaiskasvatustyöryhmän muistio 1999. Sosiaali- ja terveysministeriö. Työryhmänmuistio 4.
- Viisi- ja kuusivuotiaiden kasvatuksessa ja opetuksessa käytettävät työ- ja toimintatavat. (1975) Sosiaalivaltion julkaisuja 2348/75. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

- Virtanen, J. (2009) Esiopetuksen polut ja koulutusjärjestelmän muutos.
Tampere: Tampere University Press.
- Virtanen, J. (2009) Elisabeth Alander, Aukusti Salo ja suomalaisen lastentarhan idea.
Kasvatus & Aika 3(3), 65–78.
- Virtanen, J. (1998). Esiopetus. Koulutuksellisen tasa-arvon sinetti. Oppivelvollisuuskoulutuksen ja esiopetuksen tasa-arvotulkintojen muotoutuminen suomalaisissa koulutusmietinnöissä ja opetussuunnitelmissa 1940-luvulta 1990-luvulle. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Yrjönsuuri, Y., Siniharju, M., (1991) Esiopetus. Keskustelua koulusta ja varhaiskasvatuksesta.
Helsinki VAPK-kustannus.

Linkejä

- Esiopetusoppilaiden määrästä on saatavissa tietoa kunnittain: http://193.166.171.75/Dialog/varval.asp?ma=030_pop_tau_108_fi&ti=Esiopetusoppilaat+maakunnittain+ja+kunnittain+vuonna+2012&path=../Database/StatFin/kou/pop/&lang=3&multilang=fi tai sivulta http://193.166.171.75/database/StatFin/kou/pop/pop_fi.asp
- Eurydice-portaali, josta löytyvät Euroopan maiden koulutusjärjestelmäkuvaukset: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/index_en.php
- Eurypedia. European Encyclopedia on National Educational Systems: <https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php?title=Home>
- EU:n varhaiskasvatussivusto: http://ec.europa.eu/education/school-education/childhood_en.htm
- Valtioneuvoston 28.6.2012 hyväksymä perusopetuksen tavoitteet ja tuntijako: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2012/20120422>
- Alkuportaati -hankkeen sivusto: <https://www.jyu.fi/ytk/laitokset/psykologia/huippututkimus/alkuportaati/Vaihe1/1vaihe>
- Ajatellaan -hankkeen sivusto: <https://wiki.helsinki.fi/display/ajatellaan/Home>

Eri Pohjoismaiden kansalliset esiopetussuunnitelmat tai 0–6-vuotiaiden opetussuunnitelmat:

- Islanti: <http://eng.menntamalaraduneyti.is/publications/curriculum/>
- Ruotsi: <http://www.skolverket.se/lagar-och-regler/laroplaner-1.147973>
- Norja (Barnehage): <http://www.udir.no/Barnehage/Rammeplan/Rammeplan-for-barnehagens-innhold-og-oppgaver/>
- Tanska (0–6): <http://www.uvm.dk/Uddannelser-og-dagtilbud/Dagtilbudsomraadet/Fakta-om-dagtilbud/Paedagogiske-laereplaner-for-dagtilbud>

Muita Pohjoismaiden esiopetusta koskevia ohjeita ja määräyksiä:

- Lakeja ja säännöksiä. Islanti. <http://www.menntamalaraduneyti.is/log-og-reglugerdir/>
- Esiopetuslaki 2008. Islanti. http://eng.menntamalaraduneyti.is/media/MRN-pdf_Annad/Preschool_Act.pdf
- Koulutoimen/esiopetuksen kansallinen kuvaus, Ruotsi: <http://www.skolverket.se/forskola-och-skola/forskola>
- Opetusta koskevia määräyksiä, Norja: http://www.udir.no/Upload/Rundskriv/2012/Udir-1-2012-vedlegg_1.pdf?epslanguage=no

Lista haastatelluista

Haastateltujen henkilöiden toimintasektorit

Yliopistot

- Helsingin yliopisto, käyttäytymistieteellinen tiedekunta, opettajankoulutuslaitos
- Jyväskylän yliopisto:
 - Kasvatustieteiden tiedekunta, opettajankoulutuslaitos
 - Niilo Mäki Instituutti
- Tampereen yliopisto, kasvatustieteiden yksikkö
- Turun yliopisto:
 - Kasvatustieteiden tiedekunta, opettajankoulutuslaitos
 - Oppimistutkimuksen keskus (OTUK)
- Oulun yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta, varhaiskasvatuksen koulutus

Kunnat

- Alajärvi, opetus ja koulutus
- Espoo, Saunalahden koulu
- Helsinki, sosiaali- ja terveystieteiden palvelut (päivähoito ja koulutus), varhaiskasvatusvirasto
- Hämeenlinna, opetus ja koulutus, lapsiperheiden palvelut, varhaiskasvatuspalvelut
- Joensuu, varhaiskasvatus- ja koulutuspalvelut, päivähoitopalvelut
- Kirkkonummi, opetus ja koulutus, sivistyspalvelut, varhaiskasvatus- ja opetuspalvelut
- Lapua, sosiaali- ja terveystieteiden palvelut, päivähoitopalvelut
- Mikkeli, sivistystoimi, varhaiskasvatus- ja perusopetuspalvelut
- Muhos, opetus ja varhaiskasvatus
- Muurame, lapsi- ja perhepalvelut, opetus ja kasvatus
- Oulu, sivistys- ja kulttuuripalvelut
- Parainen, sivistysosasto
- Rauma, kasvatus- ja opetus, varhaiskasvatus
- Rovaniemi, koulutus ja opiskelu
- Savonlinna
- Turku, sivistystoimiala:
 - Luostarivuoren koulu, Kerttulin yksikkö ja Kerttulin päivähoitoyksikkö
 - Ruotsinkielinen kasvatus ja opetus
- Vaasa, opetus ja koulutus, kasvatus- ja opetusvirasto
- Vantaa, opetus ja kasvatus, päivähoito (varhaiskasvatus)

Muut tahot

- Sisäasiainministeriö, Etnisten suhteiden neuvottelukunta
- Folkhälsan
- Kuntaliitto, opetus ja kulttuuri, esi- ja perusopetus
- Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto, opetustoimen palvelut
- Opetushallitus:
 - Yleissivistävä koulutus/vapaa sivistystyö ja kulttuuriryhmien koulutus
 - Yleissivistävä koulutus/esi- ja perusopetus
- Saamelaiskäräjät, sosiaali- ja terveystyö; koulutus- ja oppimateriaalitoimisto

Kansainväliset tahot

- Hollannin avoin yliopisto
- Middlesex'n yliopisto, Primary and Early Years Programmes, Englanti
- Pohjoismainen varhaiskasvatusverkosto (OKM):
 - Islanti, Department of Education Ministry of Education, Science and Culture,
 - Norja, Kunnskapsdepartementet/Ministry of Education and Research Barnehaveavdelingen/Department of Early Childhood Education and Care
 - Ruotsi, Utbildningsdepartementet/Ministry of Education and Research Skolenheten/ Division for Schools
 - Tanska, Ministeriet for Børn og Undervisning Departementet Kontor for Børn og Folkeskole Dagtilbudsenheden

Aakkosellinen henkilöluettelo ja henkilöiden tehtävät/vastualueet

- 1 Ahvenjärvi Jaana, varhaiskasvatuksen aluejohtaja, Rauma
- 2 Aikio-Puoskari Ulla, koulutussihteeri, Saamelaiskäräjät
- 3 Akselin Marja-Liisa, palvelujohtaja (varhaiskasvatuspalvelut), Hämeenlinna
- 4 Barfoed-Høj Christina, Head of ECEC unit, Ministeriet for Børn og Undervisning Departementet, Kontor for Børn og Folkeskole Dagtilbudsenheden, Tanska (webropol -kysely)
- 5 Boshuizen, Henny P. A., professori, Alankomaiden avoin yliopisto
- 6 Blomerus Satu, asiantuntija, yleissivistävä koulutus/vapaa sivistystyö ja kulttuuriryhmien koulutus (romanien koulutus), Opetushallitus
- 7 Ervast Heikki, palvelupäällikkö, Rovaniemi
- 8 Estola Eila, professori (varhaiskasvatus), Oulun yliopisto
- 9 Forsblom-Sinisalo Paula, yksikön vastaava, Folkhälsan, Turku
- 10 Hannula-Sormunen Minna, kollegiumtutkija, Turun yliopisto
- 11 Holappa, Arja-Sisko, opetusneuvos, yleissivistävä koulutus/esi- ja perusopetus, Opetushallitus
- 12 Hotanen Pia, päivähoidon johtaja, Parainen
- 13 Kajamies Anu, tutkija, opettajankoulutuslaitos, Turun yliopisto
- 14 Karila Kirsti professori, (varhaiskasvatus), Tampereen yliopisto
- 15 Karlsson Hanna, ruotsinkielisen kasvatuksen ja opetuksen palvelupäällikkö, Turku
- 16 Karvonen Juha, kehittämisspäällikkö (erityisopetus, esi- ja perusopetus, koulukuljetukset, oppilaitosten turvallisuus), Kuntaliitto
- 17 Kjellman Liliane ruotsinkielisen kasvatuksen ja opetuksen tulosaluejohtaja, Turku
- 18 Korhonen Leila, palvelupäällikkö (varhaiskasvatus- ja perusopetuspalvelut), Mikkeli
- 19 Koskinen Eeva, varhaiskasvatuksen palvelupäällikkö, Rauma
- 20 Laitila Tuomo, opetustoimen ryhmän esimies, Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto

- 21 Lakkavaara Hannele, varhaiskasvatuksen kehittämispäällikkö, Helsinki
- 22 Lehmus Juha-Pekka, koulutoimenjohtaja, Vaasa
- 23 Lepola, Janne, yliopistotutkija, Turun yliopisto/OKL, Rauman yksikkö
- 24 Lipponen Lasse, professori (varhaiskasvatus), Helsingin yliopisto
- 25 Liuski Päivi, päivähoiton johtaja, Joensuu
- 26 Lounassalo Jarmo, varhaiskasvatuksen kehittämispäällikkö, Vantaa
- 27 Mattinen Aino, projektipäällikkö, erikoistutkija, Niilo Mäki Instituutti
- 28 Mogstad Slinde Tove, Kunnskapsdepartementet/Ministry of Education and Research, Norja (webropol-kysely)
- 29 Mäkelä Mikko, varhaiskasvatuksen asiantuntija, Helsinki
- 30 Nissilä Leena, opetusneuvos, yleissivistävä koulutus/vapaa sivistystyö ja kulttuuriryhmien koulutus (Yksikön päällikkö, maahanmuuttajat, suomi toisena kielenä, valtionavustukset saamen kieli ja romanikieli, valtionavustukset vieraskieliset, kansalaisopistot, kansanopistot), Opetushallitus
- 31 Nygård Bo, överinspektör, Ålands landskapsregering, Utbildnings- och kulturavdelningen, Suomi (webropol-kysely)
- 32 Óttarsdóttir Björk, Advicer, Department of Education Ministry of Education, Science and Culture, Islanti (webropol-kysely)
- 33 Palmunen Päivi, luokanopettaja, Luostarivuoren koulu, Kerttulin yksikkö, Turku
- 34 Pesonen Kirsi, varhaiskasvatuspäällikkö, Alajärvi
- 35 Pitko Tiina-Liisa, varhaiskasvatuksen asiantuntija, Vantaa
- 36 Poikkeus Anna-Maija, professori (varhais- ja alkukasvatus, erityisesti lasten kehitys ja oppiminen), Jyväskylän yliopisto
- 37 Rajala Susanna, opetusneuvos, yleissivistävä koulutus/vapaa sivistystyö ja kulttuuriryhmien koulutus (romaniväestön koulutusryhmän esimies, romanien koulutus, valtionavustukset), Opetushallitus
- 38 Rissanen Ulla, varhaiskasvatuksen palvelujohtaja, Oulu
- 39 Robertson Leena, Director of Primary and Early Years Programmes, Middlesex University, Englanti
- 40 Ruotsala Pia, sosiaali- ja terveystieteeri, Saamelaiskäräjät
- 41 Rytkönen Kirsi, päivähoiton johtaja, Lapua
- 42 Santavuori Raili, varhaiskasvatuksen johtaja, Kirkkonummi
- 43 Sarakorpi Hanna, rehtori, Saunalahden koulu, Espoo
- 44 Sinkkilä-Salmi Outi, varhaiskasvatusjohtaja, Rauma
- 45 Suorsa Nina, sihteeri, suunnittelija, Etnisten suhteiden neuvottelukunta, Sisäasianministeriö
- 46 Sundqvist Paula, opetuspäällikkö, Parainen
- 47 Tofténus Christer, Ämnesråd, Senior Adviser, Utbildningsdepartementet/Ministry of Education and Research Skolenheten/Division for Schools, Ruotsi (webropol-kysely)
- 48 Toivanen Pirjo, lastentarhanopettaja, Kerttulin päivähoitoyksikkö, Turku
- 49 Uutela Virpi, varhaiskasvatusjohtaja, Muhos
- 50 Vähäpesola Jaana, varhaiskasvatusjohtaja, Muurame

Haastatteluteemat

Ingressi: Selvitetään esiopetuksen muuttamista velvoittavaksi tavoitteena varmistaa koko ikäluokan osallistuminen varhaiskasvatukseen. Esiopetusta ja perusopetusta kehitetään koko ikäluokalle yhteisenä, tasavertaiset edellytykset turvaavana opetuksena valtioneuvoston 15.12.2011 päätöksen mukaisesti (Koulutuksen ja tutkimuksen vuosien 2011–2016 kehittämissuunnitelma).

Teema: velvoittavuus ja osallistuminen

- 1 Esiopetus velvoittavaksi koko ikäluokalle: Miten ymmärrätte velvoittavuuden? Mitä huonoja tai hyviä seurauksia tällä olisi? Muuttuisiko jokin teidän omassa kunnasanne (vain kuntien edustajille). Aiheutuuko tästä käsityksenne mukaan jotain uutta työtä? Mitkä ovat vaikutukset lapsiin ja heidän perheisiinsä?
- 2 Jos esiopetukseen osallistumisaste on alle 100 % niin mitkä tekijät mielestänne vaikuttavat esiopetuspalveluiden käyttämättä jättämiseen? Onko teillä tietoa siitä, ketkä jättävät palvelut käyttämättä? Onko käyttämättä jättäminen systemaattista niin, että se liittyy tiettyyn asiakasryhmään tai onko se satunnaista?

Teema: pedagogisesti laadukas esiopetus ja varhaiskasvatus

- 1 Mitä mielestänne pedagogisesti laadukas esiopetus, varhaiskasvatus tarkoittaa? Mitkä tekijät vaikuttavat tähän?
- 2 Miten esiopetus on nivottu osaksi muuta varhaiskasvatusta? Muutostarpeita?
- 3 Koulun ja esiopetuksen yhteistyö: onko sitä? Miten ilmenee? Onko kattavaa? muutostarpeita tai ehdotuksia?

Teema: esiopetuksen muuttaminen velvoittavaksi – edellyttävät toimenpiteet

- 1 Miten esiopetus tulisi organisoida? Onko teillä yksityisiä esiopetuksen järjestäjiä/toteuttajia?
- 2 Onko muutostarpeita esiopetuksen järjestämiseen?
- 3 Miten voisi varmistaa, että lapset osallistuvat esiopetukseen? Tarvitaanko sanktioita?

Teema: keskeiset esiopetuksen velvoittavuuteen liittyvät yhteiskunnalliset vaikutukset

Mitkä ovat taloudelliset vaikutukset; vaikutukset valtion ja kunnallisten viranomaisten toimintaan; yhteiskunnalliset vaikutukset; muut mahdolliset vaikutukset?

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Undervisnings- och kulturministeriet

Ministry of Education and Culture

Ministère de l'Éducation et de la culture

ISBN 978-952-263-213-5 (PDF)

ISSN-L 1799-0327

ISSN 1799-0335 (PDF)